

Скарбніца
жывога
слова
стар. 4—5

Казкі,
створаныя
жыццём
стар. 6

Нястомнае
імкненне да
дасканаласці
стар. 12

Сімвал любові

Фота Кастуся Дробіва.

Найсвяцейшы час для нашай краіны і хрысціян усяго свету: Вялікдзень — пара духоўнай вясны, калі трэба згадаць перамогу святла над цемрай, жыцця над смерцю, любоў як першасную аснову ўсяго, што існуе, як тое, з чаго паўстаў Сусвет і чалавек: Бог ёсць любоў. Калі адчуць і ўсвядоміць гэта, як не цяпер?..

Бог настолькі палюбіў створанага Ім чалавека, што, каб ён меў шанц на жыццё вечнае, дазволіў памерці на крыжы ўласнаму адзінакроўнаму Сыну Свайму Ісусу Хрысту. Кроў Яго змыла грахі з душ людзей і сілы цемры, якія валадарылі на зямлі. Любоў перамагла. Значыць, і чалавек, які ўсведамляе сябе як часцінку Бога, бо ў кожным палымнее Боская іскрынка, здольны перамагчы зло і цемру — найперш унутры сябе. І тады спыняцца ўсе войны і злачыствы.

Сімвал ахвяры ў імя любові і святла — велікоднае яйка, афарбаванае ў колер крыві. У кабінце-музеі беларускай народнай культуры на філалагічным факультэце БДУ пярвічная арганізацыя Беларускага саюза жанчын арганізавала выстаўку «Велікодныя яйкі і паштоўкі». Экспанаты, якія складаюць часовую экспазіцыю, выкананы ў розных тэхніках з розных матэрыялаў. Ёсць тут і ўнікальныя прадметы пачатку XX стагоддзя. Выстаўка чакае наведвальнікаў да 21 красавіка.

«ЛіМ»-акцэнт

Узнагароды. Дзяржаўных узнагарод удасноены 62 прадстаўнікі розных сфер дзейнасці. Ордэнам Француска Скарны ўганараваны мастак-скульптар, член Беларускага саюза мастакоў Іван Міско. Медаля Француска Скарны ўдастоены лектар-музыказнавец Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І. Жыноўна Вольга Брылон, прафесар кафедры спеваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Пётр Рыдзігер і артыст аркестра Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Беларусі імя Г. Цітовіча Андрэй Таболіч. Заслужаным артыстам стаў вядучы майстар сцэны Беларускай дзяржаўнай ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі Уладзіслаў Плігаўка.

Афіцыйна. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў Указ № 98, якім у новай рэдакцыі выкладаецца Указ ад 31 сакавіка 2022 года № 131 «Аб развіцці сродкаў масавай інфармацыі». У дакуменце актуалізаваны падыходы да развіцця нацыянальных СМІ, а таксама пашыраны напрамкі выкарыстання сродкаў збору за размяшчэнне (распаўсюджванне) рэкламы на стварэнне і папулярызаванне беларускага кантэнта.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста РСФСР Станіслава Любшына з юбілеем. «Ваша творчая дзейнасць — прыклад вернасці сапраўдным ідэалам і найлепшым традыцыям савецкай школы мастацтва. У Беларусі вас ведаюць і любяць як выдатнага акцёра, які стварыў дэлюю галерэю незабыўных вобразаў і чалавечых характараў, — гаворыцца ў віншаванні. — Упэўнены, што вашы талент, мудрасць, высокі аўтарытэт і ў далейшым будучы садейнічаць умацаванню беларуска-расійскіх культурных сувязей». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Станіславу Любшыну даўгалецця, моцнага здароўя і дабрабыту.

Конкурс. З 30 да 22 красавіка на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтва пройдзе II Рэспубліканскі конкурс харэаграфічнага мастацтва «Дэс Кангрэс». Конкурс праводзіцца па намінацыях «Сучасны танец» (у катэгорыях «Сола», «Дует», «Калектыв»), «Беларускі танец: традыцыя і навацыя» (у катэгорыях «Калектыв»). Уззел прымаюць індывідуальныя выканаўцы і калектывы ўстаноў адукацыі і культуры, прыватных харэаграфічных школ, аматарскія і прафесійныя калектывы, шоу-балеты, іншыя танцавальныя праекты з усіх абласцей краіны ва ўзросце ад 9 да 31 года.

Тэатр. Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага запрашае сёння на прэм'еру спектакля «Орус 40. Беспасажніца». Пастаноўка прымеркавана да 200-годдзя вялікага рускага драматурга Аляксандра Астроўскага і створана паводле яго знакамітай п'есы. Сцэнаграфію прыдумала мастак Ала Сарокіна, касцюмы і галаўныя ўборы ўручную зрабілі мастакі Марыя Герасімовіч і Аляксандра Карнажыцкая. Глядач пачуе душэўныя народныя песні ў аранжыроўцы кампазітара Цімура Каліноўскага. З артыстамі працаваў хормайстар Павел Юхновіч. Над ганцамі працаваў балетмайстар Дзмітрый Залескі. Беспасажніцу Ларысу сыграе Вера Грыцкевіч.

Праект. Выстаўка «Мікола Гусоўскі. Песня пра зубра», прысвечаная 500-годдзю першага выдання паэмы, адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Прадстаўлены выданы са збору НББ, аб'яднаны агульнай тэмай сюжэта паэмы, а таксама творы беларускіх мастакоў, беларускіх і замежных магістрантаў і студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і навуцэнтраў гімназіі-каледжа мастацтваў імя Івана Ахрэмчыка. Выстаўка ў галерэі «Атрыум» будзе прадстаўлена да 27 чэрвеня.

Рэгіёны. З праектам «Пакроўскія вароты. Чатыры абразы Веткі» запрашае пазнаёміцца Гродзенскі музей гісторыі рэлігіі. Як паведамляе БелТА, у экспазіцыі прадстаўлены стараверскія абразы (металічныя, бісерныя), рукапісныя і старадрукаваныя богаслужэбныя кнігі, элементы традыцыйнага жаночага стараверскага касцюма XVII — пачатку XX стагоддзя са збораў Веткаўскага музея стараверства і беларускіх традыцый. Ва ўсіх наведвальнікаў ёсць магчымасць азнаёміцца са спадчынай стараверскай Веткі — цэнтра царкоўна-расколу канца XVII—XVIII стагоддзя.

• Экспазіцыя архітэктурнага жывапісу Юрыя Якімовіча «Крыніцы памяці» да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін адкрылася ў Віцебску. Выставачную залу віцебскай ратушы ўпрыгожваюць 23 работы даследчыка беларускага драўлянага дойлідства, архітэктара Юрыя Якімовіча. Мірскі замак, храм Аляксандра Неўскага ў Мінску, касцёл у Кемелішчах Астравецкага раёна — кожная з вышэй даволі дэталёвая. Між тым прадстаўлены не толькі храмы, якія існуюць цяпер, але і разбураныя помнікі Беларусі, даследаваннем якіх займаўся аўтар.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Калейдаскоп талентаў

Вынікі X літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп», прысвечанага Дню аднання народаў Беларусі і Расіі, урачыста падведзены ў Доме дружбы ў Мінску. Сёлета конкурс стаў міжнародным і праводзіўся ў розных узроставых катэгорыях. Арганізатарамі выступаюць Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі, таварыства дружбы «Беларусь — Расія», культурна-асветніцкая арганізацыя «Наша Русь» і прадстаўніцтва Расупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь.

На разгляд прафесійнага журы пад кіраўніцтвам старшынні МГА СПБ Міхася Пазнякова паступіла 556 твораў паэзіі, прозы і публіцыстыкі ад літаратараў Беларусі, Расіі, Узбекістана і Латвіі. Сярод маладых аўтараў журы вызначыла 20 лаўрэатаў, сярод сталых — 26. На ўрачыстасць былі запрошаны 22 лаўрэаты, якія жывуць пераважна ў Мінску і Мінскім раёне.

Цырымонію ўручэння ўзнагарод і памятных падарункаў правялі мастацкі кіраўнік Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Вольга Багушыньска і старшыня сталічнага аддзялення СПБ, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» Міхася Пазнякова.

У намінацыі «Паэзія» сярод маладых аўтараў лаўрэатамі міжнароднага літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп» сталі: Аліса Чарнашэй (Мінск) — першае месца; Анастасія Рубанавіч (Гомель) і Дар'я Прохарава (Полацкі р-н) — другое месца; Анастасія Дзіброва (Брэст), Дар'я Новікава (Мінск), Максім Ролік (Браслаўскі раён) — трэцяе месца. У гэтай намінацыі сярод сталых аўтараў перамаглі: Людміла Воранова (Мінск) і Міхаіл Кулеш (Брэст) — першае месца; Дзмітрый Дземідовіч (Мінск), Таццяна Сучкова (Гродна), Таццяна Цвірко (Клецк), Наталія Баранчык (Мінск) — другое месца; Ірына Карнаухава (Мінскі раён), Станіслаў Валодзька (Латвія), Іна Мароз (Полацк), Сяргей Падольскі (Расія), Зінаіда Дудзюк (Брэст), Людміла Яськова (Добруш), Уладзімір Дзяржанскі (Клічаў) — трэцяе месца.

За вершы песеннага жанру: Іван Юркін (Мінск) — першае месца.

У намінацыі «Малая проза» сярод маладых аўтараў найлепшымі сталі Ганна Кершыс (Мінск) — першае месца; Ангеліна Кухальска (Мінск) — другое месца; Маргарыта Паганкіна і Артур Шарук (Мінскі раён) — трэцяе месца. Сярод сталых літаратараў — Святлана Ластачкіна (Горкі) — першае месца; Тамара Кавалёва (Наваполацк) і Людміла Маркоўская

(Мінск) — другое месца; Людміла Січкоўская (Гомель) і Валяціна Быкава (Расія) — трэцяе месца.

У намінацыі «Публіцыстыка» сярод маладых аўтараў лаўрэатамі сталі Максім Сямёнаў (Мінск) — першае месца; Анастасія Галавач (Камянецкі раён), Арына Гарная, Ганна Еўсіевіч, Іна Лісіцкая (Мінск), Дзмітрый Аўчынін (Расія) — другое месца; Таццяна Дзеніскавец (Гомель), Анастасія Макарава (Магілёў), Марыя Байрамава (Мінск), Раман Карнеёў (Магілёў) — трэцяе месца.

Сярод сталых літаратараў: Аліна Грышкевіч (Мінск) — першае месца; Віктар Шымолін (Мінск) і Валяціна Баюканіска (Расія) — другое месца; Валяціна Нікіціна (Клічаў), Ігар Лазарчык (Мінск) — трэцяе месца.

Адрозні ў трох намінацыях «Паэзія», «Малая проза», «Публіцыстыка» першае месца журы прысудзіла Наталі Саветнай (Гарадок), другое месца — Тамары Кавальчук (Асіповічы).

Падчас урачыстасці ў выкананні Вольгі Багушыньскай прагучалі вершы паэтаў-лаўрэатаў конкурсу Алісы Чарнашэй, Тамары Кавальчук, Людмілы Воранавы і Наталі Саветнай.

Ад імя ўзнагароджаных выступілі Ігар Лазарчык, Віктар Шымолін і Наталія Саветная. Прадстаўніцтва Расупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь ўзнагародзіла Міхася Пазнякова і Вольгу Багушыньску падзякай за плённую працу ў правядзенні X літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп».

Пасля цырымоніі ўручэння дыпламаў і памятных падарункаў адбыўся канцэрт, падрыхтаваны выкладчыкамі і студэнтамі Акадэміі музыкі.

Павел КУЗЬМІЧ
Фота Васіля КУЛІКОВА

Ганаровае званне «Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь» прысвоена старшыні Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхаілу ПАЗНЯКОВУ. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 10 красавіка падпісаў адпаведны ўказ, якім дзяржаўных узнагарод удасноены 62 прадстаўнікі розных сфер дзейнасці. Міхаіл Пазнякоў — пісьменнік, паэт, перакладчык, аўтар шматлікіх кніг, які рэалізоўвае многі творчыя праекты, накіраваныя на папулярызаванне беларускай літаратуры, а таксама ажыццяўляе плённае супрацоўніцтва з пісьменнікамі Расіі і іншых краін.

Віншваем!

Ад прэзентацый да фестывалю

У Асіповіцкай цэнтральнай раённай бібліятэцы прайшла сустрэча са старшыняй Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карпюкевічам. Аўдыторыю з бібліятэкараў і ўдзельнікаў літаратурнага аб'яднання пры раённым краязнаўчым музеі цікавілі многія пытанні, звязаныя з кнігавыданнем у краіне, развіццём літаратурна-мастацкай перыядыкі.

Алесь Мікалаевіч звярнуў увагу на планы Выдавецкага дома «Звязда»

ў частцы кнігавыдання. Расказаў пра творчасць пісьменнікаў, якія працуюць для дзіцячай аўдыторыі, згадаў новыя кнігі Алеся Бадака, Ганны Чыж-Літаш, Віктара Шніпа, Кацярыны Хадасевіч-Лісавой, Генадзя Аўласенкі, Жанны Міус і іншых паэтаў і празаікаў. Асобна кіраўнік СПБ спыніўся на тэме прапаганды беларускай літаратуры ў свеце, расказаў пра выданні твораў нашых аўтараў у перакладзе на кітайскую мову. Удзел у сустрэчы прымала і дзіцячая пісьменніца Лёля Багдановіч. Яна падзялілася сваім вопытам стасункаў з ачыннымі выдавецтвамі.

— У нас даволі часта праходзяць сустрэчы з пісьменнікамі, — зазначыла дырэктар ЦБС Асіповіцкага раёна Святлана Нывесценка. — А ў найбліжэйшы час мы запланавалі правядзенне міжнароднага літаратурнага фестывалю. За падтрымку гэтага творчага праекта сетка бібліятэка Асіповіччыны надзвычай уцяжыла мясцовым літаратарам. Мяркую, што і Саюз пісьменнікаў Беларусі падключыцца да правядзення фестывалю. Запрашаем у Асіповічы і ў бібліятэкі раёна на прэзентацыі і аўтограф-сесіі паэтаў!

Мікола БЕРЛЕЖ

стасункі

На мальтыйскай мове

«Іт-Торча» — штодзённая газета Мальты. У газеты, якая выдаецца ў сталіцы краіны — Валета, ёсць «Літаратурны дадатак». 4 снежня мінулага года паэтка і перакладчыца Яна Псайла прадставіла ў выданні свой артыкул «Славянская паэзія на мальтыйскай і ў арыгінале» і ў якасці прыкладу прывяла пераклад верша Якуба Коласа «Родныя вобразы».

А ўжо сёлета Яна Псайла ў нумары «Іт-Торча» за 2 красавіка пазнаёміла жыхароў міжземнаморскай Мальты з вершам народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «Дуб». «Распусцішы сучча // У глухім прыволлі, // Сам адзін расце ён // На далёкім полі...» Твор, які напісаны ў 1911 годзе, надрукаваны па-беларуску і ў перакладзе на мальтыйскую мову.

— Як перакладчыцу мяне цікавяць славянскія паэзіі, — расказвае Яна Псайла. — Зразумела, перш-наперш руская. А новае захапленне — беларуская паэзія. Удзячна стасункам з Саюзам пісьменнікаў Беларусі, жаданню беларускіх калег падкасаць новыя кірункі перакладчыцкага працятання класікі. Так, пераставіла адзін з вершаў Максіма Багдановіча. Ён пабачыць свет у газеце «Іт-Торча». На рабочым сталё — некалькі вершаў Яўгенія Яніччына. Ведаю, што сёлета Беларусь будзе святкаваць яе юбілей, да якога і падрыхтую пераклад твораў... Працую я з вершамі беларускіх аўтараў у перакладзе на рускую мову ці з рускім падрадкоўнікам, але таксама звяртаюся і да арыгінальных тэкстаў.

Сяргей ШЫЧКО

3 нагоды

I справай, і словам

Пасланне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка да беларускага народа і Нацыянальнага сходу пракаментавалі многія літаратары, і водгукі некаторых «ЛіМ» надрукаваў у мінулым нумары. Гэтым разам — уражання кіраўнікоў двух абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Людміла Кебіч, старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ:

— Летась у складзе дэлегацыі Гродзенскай вобласці я слухала Пасланне Прэзідэнта Беларусі неспрэчна ў зале Палаца Рэспублікі і лавіла кожнае слова. І сёлета захапляла яго прамова — працула, без красамойства і падобныя, з веданнем эканамічнай, палітычнай, сацыяльнай абстаноўкі, з прывядзеннем канкрэтных прыкладаў. Мне як жанчыне, маці, бабулі і творчому чалавеку найбольш блізкія пасылы, звязаныя з захаваннем міру ў краіне і спакою на ўсёй Зямлі, незалежнасці беларускай дзяржавы і сяброўскіх стасункаў з міралюбівымі суседнімі краінамі. Няма чаго ўтойваць: сёння людзям Зямлі трывожна, і вакол нашай рэспублікі з усіх бакоў ваююць, у любы момант свет можа ўзравацца. Мы верым нашаму Прэзідэнту і ўпэўнены, што ён зробіць усё, каб беларусы жылі мірна і годна. Але не толькі наш лідар павінен прыкладаць намаганні.

Пісьменнікам у гэты складаны час дадзена цудоўная матчымасць

праявіць свае патрыятычныя пачуцці і напісаць самыя значныя творы — вакол жа столькі цікавых тэм, якія патрабуюць неадкладнага ўвасаблення. Хто, як не пісьменнікі, павінны праўдзіва адлюстраваць адведзены ім час жыцця, дакументальна, дакладна, без перабольшванняў і перакосаў? Дзеля нашчадкаў, дзеля гістарычных урокаў, дзеля светлай будучыні.

Пасылы Прэзідэнта адрасаваны кожнаму з нас. Тэмы, якія абмяркоўваліся, вызначыў час. Ад іх раўняна залежыць будучыня, незалежнасць, галоўныя нацыянальныя і дэмакратычныя каштоўнасці. І спрыяць гэтаму павінны мы ўсе — і справай, і словам.

Тамара Краснова-Гусачэнка, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення СПБ:

— Прамова Прэзідэнта была вельмі яркай, напоўненай важнай інфармацыяй і, разам з тым, вельмі зразумелай. Выкладаў Аляксандр Рыгоравіч нават самыя складаныя думкі яснай, лаканічнай і вельмі прафесійнай дыпламатычнай, а часам і вобразнай мовай. Таму гэта было натуральна: слухач усё сказанае з вялікай цікавасцю, разуменнем і аддукаца ўсім сэрцам на словы Кіраўніка дзяржавы.

Чатыры гадзіны праялялі як адно імгненне! Усе тэмы, усё агучаныя пасылы былі зразумелыя, цікавыя, блізкія, ды і як інакш магло быць? Пісьменніку, які востра

рэагуе на жыццё сваёй Айчыны, немагчыма быць абыякавым да ўсіх рэалій цяперашняга складанага часу.

Мне ўспамінаўся адзін найважнейшы дакумент, і ён вельмі актуальны сёння, як, магчыма, ніколі. Гэта выданы ў студзені 2016 года Указ Прэзідэнта № 26 «Аб прыярытэтных напрамках умацавання эканамічнай бяспекі дзяржавы». У ім сказана, што сапраўдную эканоміку ведаў і інавацыйнікі не пабудаваць без адукаваных, высокапрафесійных, а галоўнае, працавітых і адданых сваёй краіне людзей. Для рэалізацыі яго патрабаванняў проста неабходны сур'езныя творы літаратуры, якія спалучаюць у сабе і мастацкае майстэрства, і рэалістычны падыход да адлюстравання праблем сучаснага жыцця. Вялікая адказнасць ляжыць на плячах майстроў слова. Гэта стварэнне твораў, якія выходзяць любоўю да сваёй Айчыны, высокі мастацкі густ, які безумоўна фарміруе духоўна-маральныя пазіцыі. А духоўна-маральны чалавек не можа быць ні здраднікам, ні дэбашырам, ні безадказным, ні абыякавым. Такі чалавек заўсёды стваральнік, надзейны і верны сям'янін, адказны работнік, непарушная апора сваёй Айчыны.

Работнікі культуры і літаратуры ў першую чаргу сёння робяць і могуць зрабіць яшчэ больш для Айчыны. Трэба толькі памятаць кожнае імгненне свайго жыцця: мы сёння ўсе — салдаты на полі бою. І наша зброя — піро майстроў слова — актуальна і дзейна толькі тады, калі ў кожнага ёсць глыбокае ўсведамленне таго, што выконваць свой абавязак патрыёта і грамадзяніна мы абавязаны ўвесь час. Ніякіх адгаворак на «адмысловую індывідуальную думку», «іншую пазіцыю» і іншых проста быць не можа. Час для дыскусій сёння мінуў. Пісаць праўду. Пісаць сэрцам. Ствараць творы і вобразы рэалістычныя, патрыятычныя, духоўна-маральныя — вось наша бітва.

між іншым

Вясёлыя прыгоды ў краіне Чытання

На адкрыццё Тыдня дзіцячай кнігі «Вясёлыя прыгоды ў краіне Чытання» супрацоўнікі філіяла «Раённая дзіцячая бібліятэка» г. Смаргоні запрасілі навучэнцаў малодшых класаў школ горада. Разам з вясёлымі піратамі дзеці акупіліся ў свет прыгод і бабывалі на Вострава Чытання, Заліве Вершаў, Рацэ Прыгод, Полі Апавадзянцаў, адказлі на пытанні віктарыны, правярылі свае веды ў літаратурнай гульні, адгадалі загадкі.

Яркія музычныя нумары навучэнцаў Смаргонскай дзіцячай школы мастацтваў сталі ўпрыгажэннем свята і паднялі настрой усім удзельнікам. У фае была арганізавана выстаўка кніжных навінак.

Да Міжнароднага дня дзіцячай кнігі прайшоў бібліяграфічны ўрок «Гэты чуд завецца кніга», на якім дзеці даведзліся пра гісторыю ўзнікнення кнігі, пазнаёміліся з энцыклапедычнымі выданнямі і навінкамі літаратуры. У Дзень прыроды «Краіна жывой прыроды» з аглядам літаратуры пісьменнікаў-аніمالістаў выступілі супрацоўнікі бібліятэкі і прывялі цікавыя факты з жыцця аўтараў. Дзеці адказвалі на пытанні віктарын, разгадалі загадкі і гулялі ў гульні па правілах беражлівых адносін да прыроды і яе насельнікаў. Вандраванне ў краіну Здароўя з дапамогай вясёлых конкурсаў і віктарын школьнікі здзейснілі ў Дзень здароўя. Виртуальнае падарожжа «Людзямі і памяццю жыве наш край» адбылося ў Дзень краязнаўства.

Завяршыўся Тыдзень дзіцячай кнігі літаратурна-гульнівай праграмай «Кніжная вясёлка» з цікавымі літаратурнымі гульнямі, загадкамі, дзіцячымі песнямі, складанымі віктарынамі і крыжаванкамі.

Юлія ЖУК

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замішчэнне пасады прафесара-выкладчыка склада (у тым ліку загадчыка кафедры да 5 гадоў) з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбары на тэрмін, вызначаны Наймаўнікам, па наступных пасадах:

№ п/п	Структурнае падраздзяленне	Пасада
1.	кафедра аркестравага дырыжыравання і інструментаў	старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2.	кафедра драўляных духавых інструментаў	загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
3.	падырхтоўчае аддзяленне	выкладчык (1,0 шт. адз.)

Час падачы заяў у конкурсную камісію — да 14 мая 2023 г.

Час правядзення конкурсу — 15 чэрвеня 2023 г.

Месца правядзення конкурсу — установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі», г. Мінск, вуліца Інтэрнацыянальная, 30.

Кваліфікацыйныя патрабаванні да абрання на пасады:

выкладчык: вышэйшая адукацыя і наяўнасць ступені магістра або вышэйшая адукацыя і наяўнасць навуковай кваліфікацыі «даследчык» без праўдзівага патрабаванняў да стажу працы;

старшы выкладчык: вышэйшая адукацыя і наяўнасць ступені магістра (вышэйшая адукацыя і наяўнасць навуковай кваліфікацыі «даследчык», вышэйшая адукацыя і наяўнасць вучонай ступені), стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў не менш за 3 гады альбо вышэйшая адукацыя і стаж працы на пасадах служачых, якія адносяцца да катэгорыі «кіраўнікі» або «спецыялісты», праца якіх адпавядае кірунку адукацыі, не менш за 5 гадоў;

загадчык кафедры: вышэйшая адукацыя, наяўнасць вучонай ступені доктара або кандыдата навук, навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 7 гадоў.

«ЛіМ»-люстэрка

Магістрант Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта стаў пераможцам I Міжнароднага конкурсу музычна-мастацкай творчасці *China Award*, які ў зачынным фармаце прайшоў у Пекіне (Кітай), перадае БелТА. Магістрант факультэта эстэтычнай адукацыі Лі Цзялінь заваяваў званне лаўрэата I ступені ў намінацыі «Фартэпіяна». Выкладчык кафедры музычна-педагагічнай адукацыі Ганна Лебедзева атрымала спецыяльнае падзячанне пісьмо ад арганізатараў конкурсу, у якім адзначаны высокі прафесійны ўзровень падырхтоўкі ўдзельніка конкурсу і вынісіцца падзяка за выдатна праведзеную работу.

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі прыняў удзел у Міжнародным конкурсе дзіцячых творчых работ «Увесь свет — Тэатр!», які адбыўся ў Санкт-Пецярбургу. Ад установы культуры, на сайце якой і змешчана інфармацыя, удзельнічалі юныя мастакі з розных абласцей Беларусі. Работы канкурсантаў ацэньвала аўтарытэтная журы: дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі Л. Мусіенка; намеснік дырэктара па навуковай рабоце Дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі А. Церукова; дацэнт кафедры малюнка СПДМПА імя А. Л. Шцігліца А. Храмых; дырэктар Санкт-Пецярбургскага Вялікага тэатра лялек А. Купец; кандыдат мастацтвазнаўства, прафесар, загадчык кафедры жывапісу РДПУ імя А. Герцэна М. Кузімачова. Пасля заканчэння конкурсу была арганізавана выстаўка, на якой экспанавалася больш за 130 твораў юных удзельнікаў з Санкт-Пецярбурга, Ленінградскай вобласці, Рэспублікі Беларусь.

Мні пройдзе з 18 да 19 красавіка ў Маскоўскім доме нацыянальнасцей (Расія), піша БелТА. Да ўдзелу запрашаюцца вучні I—11 класаў агульнаадукацыйных школ, навучэнцы каледжаў, тэхнікумаў, студэнты з Расіі, Беларусі і іншых славянскіх краін. Удзел бясплатны. Форма правядзення мерапрыемства вочная, завочная, анлайн. Конкурс адбудзецца ў чатырох намінацыях: «Мастацкае чытанне», «Выкананне беларускіх песень» (народных і песень сучасных кампазітараў), «Творчыя пісьмовыя работы», «Дзіцячы малюнак». Мерапрыемства праводзіцца ў рамках міжнароднага праекта «Славянскі вянук: гістарычнае і культурнае адзінства славянскіх народаў» з мэтай развіцця цікавасці да пэўнага, праяўнага і песеннага творчасці беларускага народа, а таксама да помнікаў культурнай спадчыны Беларусі. Арганізатарамі выступілі Маскоўскі дом нацыянальнасцей, Інстытут моў і культур імя Льва Талстога, Міжнародны славянскі цэнтр «Сугучча» пры падтрымцы Пасольства Беларусі ў Расіі.

Беларуская оперная спявачка Дар'я Гаражанска прыме ўдзел у юбілейным канцэрце Міжнароднай прафесійнай музычнай прэміі *BraVo* ў Вялікім тэатры Расіі. Такая інфармацыя змешчана на сайце «СВ. Беларусь сегодняя». Прэмія пяты раз узнагародзіць у Маскве выбітных прадстаўнікоў класічнага мастацтва. У гэтым годзе *BraVo* зноў пацвярджае свой міжнародны статус і аб'ядноўвае самых яркіх класічных выканаўцаў з Расіі і з больш чым дзесяці краін-партнёраў — Кітая, Турцыі, Беларусі, Сербіі, Венгрыі, Казахстана, Паўднёвай Амерыкі. Дарэчы, летась уладальніцай статуэткі Міжнароднай прафесійнай музычнай прэміі *BraVo* стала беларуская спявачка Марта Данусевіч.

У Выканаўчым камітэце СНД адбылося пасяджэнне рабачай групы па кінематаграфіі дзяржаў — удзельніц СНД, гаворыцца на сайце Міністэрства культуры. Ад беларускага боку ў сустрэчы прынялі ўдзел начальнік аддзела па кінематаграфіі Міністэрства культуры Кацярына Панамарова і генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Уладзімір Карачуўскі. Былі разгледжаны пытанні праасвоўвання і дыстрыбуцыі кінапрадукцыі дзяржаў — удзельніц СНД, развіцця падтрымкі анімацыйнага кіно, а таксама пытанне падтрымкі Міжнароднага творчага аб'яднання кінаарганізацыйнай краіны СНД.

Выстаўка «Вобразы Кітая» жывапісца Хань Юйчэня працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі. «Хань Юйчэнь з'яўляецца вядомым мастаком, творы якога карыстаюцца вялікай папулярнасцю не толькі ў Кітаі, але і за мяжой. Ён захапляецца тэмай Тыбета — чароўнага і прыгожага месца, дзе радуюць вока цудоўныя віды», — адзначаў падчас адкрыцця экспазіцыі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кітайскай Народнай Рэспублікі Се Сяаюн. Хань Юйчэнь — кітайскі жывапісец, фатограф, каліграф, даследчык Кітайскай нацыянальнай акадэміі мастацтваў, ганаровы прафесар Санкт-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў імя Лыў Рэпіна. За апошнія дзесяцігоддзі аўтар неаднаразова здзяйсняў экспедыцыі ў розныя куткі Тыбетажа нагор'я, назіраючы за традыцыямі і побытам мясцовых жыхароў і ствараючы дзясяткі накідаў, фатаграфій і палотноў.

Цікавіні ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

На книжных

Кнігавыданне з'яўляецца адным з найважнейшых складнікаў нацыянальных інтарэсаў Рэспублікі Беларусь у інфармацыйнай сферы, якая рэалізоўвае канстытуцыйныя правы і свабоды грамадзян у галіне атрымання інфармацыі і карыстання ёю, забяспячэння духоўнага абнаўлення грамадства, захавання і ўмацавання яго маральных каштоўнасцей, культурнага і навуковага патэнцыялу краіны. Падтрымка стварэння якаснага інфармацыйнага і выдавецкага прадукту і яго гарантаванае даяздзенне да насельніцтва з'яўляюцца аднымі з асноўных задач дзяржавы.

Новы праект «На книжных паліцах: чытаем з «Белкнігай»» газеты «Літаратура і мастацтва», падрыхтаваны з дапамогай найбуйнейшага кнігагандлёвага прадпрыемства Рэспублікі Беларусь ААТ «Белкніга» пры падтрымцы канала «Культура» Беларускага радыё, будзе распавядаць пра работу вядучых дзяржаўных выдавецтваў, асаблівасці распаўсюджвання і папулярнасці кніжнай прадукцыі, знаёміць з навінкамі айчыннага кнігавыдання, якія адлюстроўваюць дзяржаўную палітыку.

Высакародная місія

Пра тое, што сёння ўяўляе сабой галоўны і найбуйнейшы ў краіне дзяржаўны праваднік ведаў і духоўных каштоўнасцей — рэспубліканская сетка кнігарань «Белкніга», пра гісторыю прадпрыемства, яго месца на кніжным рынку і ў культурным жыцці краіны мы пагутарылі з генеральным дырэктарам гандлёвай сеткі Уладзімірам МАТУСЕВІЧАМ.

— Уладзімір Уладзіміравіч, калі ласка, раскажыце крыху пра гісторыю «Белкнігі». З чаго ўсё пачыналася і якія паваротныя пункты чакалі прадпрыемства на яго шляху?

— «Белкніга» вядзе адлік сваёй гісторыі з 15 жніўня 1945 года, калі, згодна з адпаведнай пастановай Савета Народных Камісараў БССР, было створана Упраўленне па гандлі кнігамі і культурнымі таварамі «Белкніжкультгандаль». Створана для таго, каб забяспечыць насельніцтва Беларусі сацыяльна значнымі таварамі, якімі, безумоўна, з'яўляюцца і кнігі, і школьныя пісьмовыя прылады, і культтавары... Упраўленне прайшло праз шэраг рэарганізацый, пакуль у 1963 годзе не ўвайшло ў склад Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку.

У савецкі час кніжны гандаль развіваўся досыць актыўнымі тэмпамі. Прыяду толькі некалькі лічбаў... У перыяд 1970-х — 1980-х гадоў колькасць адпаведных крам расла проста-такі ў геаметрычнай прагрэсіі, і ў 1986 годзе толькі на тэрыторыі Мінска і Мінскай вобласці налічвалася 57 кніжных крам, 46 з якіх знаходзіліся ў сталіцы.

У 1988 годзе было створана Рэспубліканскае аптова-рознічнае аб'яднанне кніжнага гандлю «Белкніга», якое праз пяць гадоў перайменавалі ў кнігагандлёвае прадпрыемства «Белкніга». У 2006 годзе на яго базе было створана адкрытае акцыянернае таварыства, абсалютную большасць акцый якога мела і мае сёння, зразумела, дзяржава. Яшчэ праз пяць гадоў адбылася рэарганізацыя шляхам далучэння абласных кнігагандлёвых таварыстваў да галоўнага прадпрыемства і стварэнне адзінага ААТ «Белкніга» з філіяламі ў абласцях — той структуры, якая фактычна існуе і сёння.

— Якой «Белкніга» прыйшла да дня сённяшняга?

— Зразумела, на розных аб'ектах розная наведвальнасць і, адпаведна, эканамічныя паказчыкі. Найбуйнейшыя крэмы, у спіс якіх уваходзяць і «Цэнтральная кнігарня», і «Светач», і «Веды», і крэмы Гомеля, Віцебска, Гродна, Ліды, Наваполацка, прыносяць значную частку даходаў, маюць найбольшую

Уладзімір Матусевіч.

колькасць наведвальнікаў. Аднак на балансе кнігагандлёвай сеткі хапае і крам з зусім іншымі абаротамі.

Як бы там ні было, на дадзены момант гадавы тавараабарот «Белкнігі» складае амаль што 50 мільёнаў рублёў. На прадпрыемстве працуе звыш 700 чалавек. Колькасць гандлёвых аб'ектаў дасягае лічбы 94. З іх 86 — крэмы, але ёсць яшчэ павільны, кіёскі, нават літаратурная кавярня, якая працуе на тэрыторыі крэмы «Светач». З 86 у сталіцы і абласных цэнтрах — 57 крам, астатнія — у раённых цэнтрах ды — асобныя — у гарадскіх пасёлках. Сёння «Белкніга» — найбуйнейшы дзяржаўны і адзін з найбуйнейшых увогуле ўдзельнікаў кніжнага рынку.

— Якая літаратура карыстаецца найбольшым попытам і з чым гэта, на вашу думку, звязана?

— Перш за ўсё хацелася б адзначыць, што ў агульнай структуры «Белкнігі» кніжная прадукцыя, у тым ліку вучэбная, навуковая і мастацкая літаратура (а гэта ўся кніга без хіба што некагорых відаў даведнікаў), займае звыш 63%. Такім чынам, асноўная спецыялізацыя крам «Белкнігі» — менавіта кнігі, літаратура. Ёсць таксама папяровыя і канцыйярскія тавары. На кожную з гэтых катэгорый прыходзіцца каля 16—17% ад агульнай сумы рэалізаванага ў сетцы.

Самыя вялікія тыражы і, адпаведна, самыя вялікія продажы, на рахунку вучэбнай і вучэбна-метадычнай літаратуры. Падручнікі, як правіла, накіроўваюцца ў школы з выдавецтваў, а вольныя вучэбныя дапаможнікі — гэта тое, чым займаемся мы. Кнігі дадзенай катэгорыі складаюць да 40% і нават палову ад усяго аб'ёму кніжнага тавараабароту. Прычына простая: вучняў класаў кожнай паралелі ў рэспубліцы ад 50 тысяч і болей. Вядома, ніводная мастацкая кніга не выпускаецца падобным тыражом (хаця Беларусь з'яўляецца адной з найбольш кніжных краін постсавецкай прасторы, раздзяляючы першае месца з Расіяй).

На другім месцы знаходзіцца мастацкая і дзіцячая літаратура (па 15% ад агульнага тавараабароту). Спецыялізаваныя, практычныя, навукова-папулярныя і іншыя выданні — сумарна каля 20%.

— А як прадаецца беларуская мастацкая літаратура ды ўвогуле кнігі беларускіх выдавецтваў?

— Паўтаруся, у любым топе першыя пазіцыі будуць за вучэбнай, вучэбна-метадычнай літаратурай. Аднак людзі хочуць чытаць рознае... Кажучы пра кнігі беларускіх выдавецтваў, нельга не згадаць мінулагадня лідара па чытацкіх запатрабаваннях — гісторыка-публіцыстычную дыялогію «Генацыд беларускага народа», якая пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь» пад эгідай Генеральнай пракуратуры. Выданне відавочна трапіла ў самы нерв грамадства і стала вельмі папулярным.

Што тычыцца іншых тэматычных катэгорый, то тут перавага за мастацкай класікай. Гэта найперш аповець «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча, якую за апошні час перавыдалі адразу некалькі разоў. Папулярнасцю сярэд чытачоў карыстаюцца і іншыя творы пісьменніка: «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», «Каласы пад сярпом тваім». Відаць, спалучэнне раматнычна-дэтэктыўнага, гістарычнага і публіцыстычнага жанраў да гэтай пары прыцягвае. Майстар слова Уладзімір Караткевіч застаецца папулярным і сёння.

Добра прадаюцца «Людзі на балоце» Івана Мележа, найноўшыя выданні Максіма Багдановіча, Якуба Коласа. Разыходзіцца тое, што робіць цяпер «Мастацкая літаратура», — пераклады на рускую мову беларускіх класікаў. Некаторым людзям значна прасцей далучыцца

да скарбніц роднай літаратуры праз рускамоўныя пераклады. А тое, што беларуская і руская мовы вельмі блізкія, гарантуе аўтэнтычнасць і якасць перакладу. У найбліжэйшай будучыні плануем больш актыўна прадстаўляць айчынную кнігу ў Расіі, і, я думаю, нароўні з гістарычнай, краязнаўчай, краіназнаўчай літаратурай, цікавасць будзе і да нашага прыгожага пісьменства.

— Пра выдавецтвы вы ўжо згадалі. А ці наладжана сувязь непасрэдна з пісьменнікамі, аўтарамі кніг?

— Мы праводзім сустрэчы з чытачамі, прэзентацыі кніг. Для падобных мерапрыемстваў гандлёвая зала павінна адпавядаць пэўным крытэрыям: каб усе людзі маглі размясціцца, каб ім было ўтульна і каб гэта не перашкаджала пакупнікам, якія проста прыйшлі па кнігу. Такія пляцоўкі маюцца як у сталіцы (найбуйнейшая і найбольш актыўная з іх — «Светач», дзе кожны тыдзень праходзяць прэзентацыі), так і ў абласных цэнтрах.

Дарэчы, большасць падобных сустрэч мы ладзім сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Зрэшты, прэзентацыі вядуць не толькі члены СПБ, але і любія аўтары, якія хочуць азнаёміць са сваімі творами новую аўдыторыю (прычым творами самымі рознымі: ад гістарычных да кніг па коўчынгу). Калі гэта не супярэчыць заканадаўству і пэўным маральна-этычным аспектам, мы з радасцю даем магчымасць прэзентаваць свае творы на нашых пляцоўках.

Акрамя таго, «Белкніга» бярэ ўдзел у розных выязных мерапрыемствах, праводзіць выстаўкі, дзе пісьменнікі заўжды самыя жаданыя і ганаровыя госці на нашых стэндах.

Апошнія такія мерапрыемствы адбыліся падчас XXX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. У гарадах — цэнтрах беларускага пісьменства розных гадоў былі зладжаны кірмашы дзіцячай літаратуры. Там жа, дзе па нейкіх прычынах няма «Белкнігі», імпрэзы ладзіліся ў бібліятэках. Мэта ўсіх падобных ініцыятыў — прапаганда чытання, далучэнне да кнігі юнай аўдыторыі.

чытаем з «Белкнігай»

Ніколі не забудзем

— Як кнігарні адказваюць на апошнія выклікі эпохі (глабальную лічбавізацыю, пераход у віртуальную прастору і г. д.)?

— «Белкніга», маючы такую разгалінаваную кнігагандлёвую сетку, усё ж разлічана больш на афлайн-фармат. Але і мы на месцы не стаім. Напрамак, які хутка развіваецца і дэманструе высокія тэмпы росту, — інтэрнэт-крама. У нас яна таксама ёсць: чытачы могуць зрабіць заказ пры дапамозе любога гаджэта ці тэлефона і дачакацца кур'ера альбо забраць кнігу з крамы самастойна.

Сумесна з Саюзам пісьменнікаў мы зрабілі бясплатны мабільны дадатак з аўдыякнігамі «Чытанка» для тых, хто хоча атрымаць асалоду ад сакавітай беларускай мовы. Там ёсць розныя творы: паэзія, проза, дзіцячая літаратура, нават пара падкастаў, але ўпор зрабілі на класіку. Да таго ж уведзена ў эксплуатацыю інфармацыйна-навігацыйная сістэма: у асобных крамах стаяць спецыяльныя даведчаныя панелі, з дапамогай якіх можна лёгка знайсці патрэбную кнігу.

У планах — далейшае ўдасканалванне інфармацыйных рэсурсаў «Белкнігі», больш актыўная праца ў сацыяльных сетках. Сёння нашы патэнцыйныя пакупнікі актыўна карыстаюцца гэтымі каналамі камунікацыі, і мы павінны арганізаваць там сваю самую шырокую прысутнасць.

— У кантэксце падзей апошніх гадоў асаблівае надзённасць набыло пытанне шкоднай літаратуры (экстрэмісцкай, парнаграфічнай і г. д.). Якія меры прымаюцца для таго, каб не дапусціць з'яўлення такой літаратуры на кніжных прылаўках?

— «Белкніга» жорстка сочыць за выкананнем заканадаўства ў частцы недапушчэння рэалізацыі літаратуры, якая прызнана экстрэмісцкай. Зразумела, такім выданням не месца на кніжных паліцах.

Мы — прадпрыемства сферы Міністэрства інфармацыі. Наша місія — забеспячэнне дзяржаўных прырытэтаў на кнігагандлёвым рынку. Сцвярдзенне традыцыйных ідэалаў нашага народа — гэта тое, што мы павінны рабіць, робім і будзем рабіць надалей.

У сённяшняй да краінасці вострай геапалітычнай сітуацыі галоўнай задачай з'яўляецца захаванне суверэнітэту і незалежнасці нашай краіны. І на першы план выходзіць інфармацыйнае праціборства. А кніжная прастора — частка гэтага працістаяння сэнсаў. Тут мы павінны прыняць адстойваць свае падыходы, эфектыўна барацца ад навазвання нам чужароднай каштоўнаснай матрыцы, калі хочам захаваць сваю ідэнтычнасць.

Мы ніколі не будзем мірыцца з усхваленнем ці нават апраўданнем нацызму, любімы яго формамі. Беларусь страціла кожнага трэцяга падчас Вялікай Айчыннай, амаль кожную нашу сям'ю ваіна апаліла сваім чорным крылом. Зразумела, мы не можам здраціць памяці прадаў.

Альбо маральна-этычныя каштоўнасці, якія з'яўляюцца часткай генетычнага коду нашага народа... Тыя ж сямейныя адносіны. Тое, што шлюб — гэта саюз паміж жанчынай і мужчынам, зафіксавана ў нашай Канстытуцыі. А з-за мяжы нам актыўна прапануюць саюзы аднаполля. Ва ўсім свеце створана цэлая інфармацыйная сістэма прапаганды такіх адносін, якая на працягу ўжо многіх гадоў працуе па прынцыпе відэамага акна Авертона. Праз самую шырокую гаму інструментаў — ад мастацкіх вобразаў у кіно і літаратуры да заканадаўчых норм на нацыянальным і міжнародным узроўнях. Асабліва ўражліва для такога ўздзеяння, зразумела, моладзь. І нам трэба гэта разумець і супрацьстаяць такой прапагандзе, у тым ліку і ў кніжнай сферы. Ужываючы таксама розныя механізмы — ад заканадаўчых і адміністрацыйных да шырокай інфармацыйнай работы.

Гутарыў Мікіта ПІЧАРБАКОВ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Гэтыя лічбы можна напаткаць у многіх публікацыях, што тычацца злачынстваў нямецкіх акупантаў на нашай тэрыторыі пры навадзенні «новага парадку», але, разам сабраныя, яны набываюць асабліва страшны, жудасны сэнс: «У гады нацысцкай акупацыі (1941—1944 гг.) на тэрыторыі Беларусі:

- вынішчана (тут і далей выдзелена ў тэксце. — А. М.) болей за 3 млн мірных грамадзян і ваеннапалонных;
- выгнана ў нямецкае рабства пад пагрозай смерці болей за 377 тысяч чалавек, з якіх многія загінулі ў выніку невыносных умоў працы, пазбаўленняў і катаванняў;
- разбурана і спалена 209 гарадоў, у тым ліку Мінск, Гомель, Віцебск, Полацк, Орша, Барысаў, Слуцк;
- разбурана і спалена болей за 9200 сёл і вёсак, у тым ліку 5295 населеных пунктаў нацысты знішчылі разам з усімі альбо часткай насельніцтва;
- знішчана болей за 1270 тысяч пабудов у гарадах і на сяле».

Цяпер гэта не толькі голас ахвяр фашызму, але і адчайны крык іх, бо і не зразумелы імі: «Людзі, што гэта робіцца?! Няўжо вы забылі, якая страшная бяда — ваіна? Перад памяццю нашай задумайцеся. Як можа дайці да таго, каб недабіткі фашыстаў зноў вучылі нас жыць! А як страшна, што сваімі каляровымі рэвалюцыямі, прыкрываючыся дэмагічнымі запэўнівацямі, яны, па сутнасці, славяць той жа «новы парадок».

Такія думкі выклікае сам пачатак кнігі «Геноцид беларускага народа», што з'явілася ў выдавецтве «Беларусь» паралельна на рускай і англійскай мовах. Выданне арыгінальнае, выпушчанае пад агульнай рэдакцыяй Генеральнага пракурора Рэспублікі Беларусь А. І. Шведа. Дастаткова адной анаталіі, каб упэўніцца, што падобнага даследавання пры ўсім багаці матэрыялаў, прысвечаных фашысцкай акупацыі на тэрыторыі Беларусі, яшчэ не было.

Старонкі яе нагадваюць страшную спружыну, што ад сваёй доўгай вечнасці ўяўляе асаблівае небяспеку. Здавалася б, лепей не кранацца яе, абыйсці. На жаль, не адно дзесяцігоддзе так і рабілася. Асабліва калі справа тычылася калабаранцкіх і нацыялістычных фарміраванняў, у большай ступені звязаных з прадстаўнікамі іншых народаў Савецкага Саюза, а таксама некаторых замежных краін. Не хацелі варушыць тую памяць... Якую, меркавалася, не трэба ведаць ва ўсёй яе паўнаце. Былыя ж гітлераўскія недабіткі якімі былі, такімі і засталіся. Адны з іх, адбыўшы свой тэрмін, засталіся. Нехта ўласнай тэорыяй «падкоўваў» дзяцей.

Пра сур'ёзнае — з усмешкай

Вершы, загадкі, успаміны, цікавыя гісторыі пра хатніх вгадаванцаў, расповеды пра сяброўства прагучалі падчас прэзентацыі выданняў для дзяцей Іны Фраловай. Літаратурная імпрэза была арганізавана «Белкнігай» і Выдавецкім домам «Звязда» на пляцоўцы кнігарні «Света» і сабрала дзяцей і дарослых — выпадковыя наведвальнікаў і вучняў 44-й сталічнай школы.

Кнігі для дзяцей, які прызналася падчас сустрэчы аўтарка, пісаць у разы складаней, чым для дарослага чытача: не кожны літаратар здольны пераўвасобіцца ў дзіця, прасякнута бесклапотнай радасцю існавання ў моманце тут і цяпер, быць шчаслівым адным фактам магчымасці знаёмства з навакольным светам і спазнання яго.

Письменніца згадала свой творчы шлях і распавяла пра тое, што дапамагае ёй лепш адчуваць псіхалогію дзяцей: працоўны шлях пачынаўся са школы, дзе яна была настаўніцай і штодзённа мела стасункі з дзіцячым аўдыторыяў. Пасля, калі ўжо стала аўтарам не адной сур'ёзнай кнігі, да яе пачалі звяртацца былыя калегі: маўляў, калі ты пісьменніца, то напішы для дзяцей, бо ў нас няма матэрыялу для работы з імі. Не адразу, але аўтарка здолела на час «перасяліцца» ў краіну маленства і адчуць, чым зацікавіць маленькага чытача.

Падчас сустрэчы Іна Фралова распавядала пра цікавыя выпадкі і назіранні, якія леглі ў аснову прэзентаванага выданняў, — «Андрэйкава лета» і «Дзе была, Сарока?» (пабачылі свет летась і сёлета ў Выдавецкім доме «Звязда») і кнігі ранейшых гадоў — «Ясковыя вакацыі» (выйшла з друку ў выдавецтве «Беларусь»).

А найцікавейшай часткай сустрэчы стаў інтэрактыў, калі вучні адказвалі на прапанаваныя пытанні пра сябе: ким яны марача стаць, калі вырастуць, які завуч іх хатніх гадаванцаў і чым яны адметныя? Былі падчас імпрэзы і

Былыя бандэраўцы, які высветлілася, толькі і чакалі свайго часу.

Асабліва багатым на імёны (лепш, калі б іх не было, ды ад праўды нікуды не дзенешся), прадстаўнічым аказаўся падраздзел «Украінскія калабаранты». Шмат крываваых слядоў яны пакінулі на беларускай зямлі. Хатынь — таксама на іх сумленні, хоць якое сумленне магло быць у гэтых людзях. Расказваецца таксама пра польскія нацыяналістычныя фарміраванні (канешне, і пра Армію Краёву, у якой, як ні дзіўна, па-ранейшаму знаходзіцца прыхільнікі), літоўскія, латышскія... Ды не абыйшлося і без сваіх вырадакаў.

З апаведаў пра тых, хто ўваходзіў у Беларускаю краёвую абарону, Беларускаю цэнтральную раду, Саюз беларускай моладзі, можна даведацца пра іх здрадніцкую сутнасць. Шматлікія фотаздымкі ў тэксце, які ў іншых выпадках, — найлепшае пацвярджэнне таго, што рабілася і як рабілася. Яны яскрава дапаўняе і да матэрыялаў, датычных нашай нядаўняй сучаснасці. Лішні раз упэўніваешся, што «каляровасць» яе тычыцца толькі тых колераў, якія акупанты ў гады Вялікай Айчыннай вайны насаджвалі срод так званых, па-сённяшняму кажучы, «свядомых». Яны не задумваліся над тым, што сцяг гэтыя заплямленыя крывёю нявінных ахвяр. А арганізатарам усё было толькі на руку. З-за мяжы гэта шчодра аплачвалася, які і сённяшнім «дэмакратам».

Завяршэнне кнігі, які і пачатак яе, наводзіць на аналагічныя думкі. Урокі гісторыі заўсёды важныя, але асабліва тыя, што звязаны з генацыдам цэлага народа, які нямецкія фашысты ўспрымалі не вартым жыцця, а іх памагатыя рыхтавалі для выбарных замежных рай: «Раследаванне крмынальнай справы аб генацыдзе савецкіх грамадзян, беларусаў, асоб іншых нацыянальнасцей і этнічнай прыналежнасці, якія знаходзіліся на тэрыторыі БССР у гады Вялікай Айчыннай вайны, з'яўляецца даннай памяці загінулым і садзейнічае гістарычнай справядлівасці, накіравана на абарону інтарэсаў беларусаў як сацыяльнай супольнасці і тым самым публічнага інтарэсу, у якім адлюстроўваюцца прыватныя інтарэсы бязліна знішчаных грамадзян нашай краіны і іх нашчадкаў, служыць рэалізацыі антыфашысцкага прынцыпу: «Ніколі болей!».

Ніколі не забудзем! Паўтору не дапусцім!
Выданне можна набыць у крамах ААТ «Белкніга» і інтэрнэт-магазіне belkniha.by.

Арцём МІРОНЧЫК

Фота Кастуся Дробова.

гульні: дзеці прыдумлялі рыфмы да беларускіх слоў, адгадвалі загадкі, згадвалі лічылкі. Сімвалічныя падарункі, якія малыя атрымлівалі які ўзнагароду за слуханні і цікавыя адказы, стымулявалі актыўнасць, жаданне выступіць.

Прагучалі і павучальныя гісторыі, адлюстраваныя пад вокладкамі кніг. Так, Андрэйка, калі адпачываў у вёсцы, знайшоў шчанюка. Гуляў з ім, пакуль не з'ехаў у горад, а наступным летам той шчанюк, які ўжо стаў дарослым сабакам, не захацеў нават павітацца з хлопцам: сапраўдныя сябры патрэбны не толькі для таго, каб весела праводзіць час, — яны клопацца адно пра аднаго без перапынкаў на больш важныя справы...

Падрабязней пазнаёміцца з кнігамі аўтара і набыць іх можна на сайце belkniha.by.

Аліса БРАТКА

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

Стварэнне легенд

Сярод кніжных навінак Выдавецкага дома «Звязда» 2023 года, адрасаваных чытачу-школьніку, не апошніе месца займае кніга Генадзя Аўласенкі «Як сем сыноў лесніка чорта перахітрылі». Цвёрдая вокладка, яркае афармленне, адпаведныя памеры. Выданне ў пэўным сэнсе — працяг кнігі «Таямніцы назваў», што таксама пабачыла свет у ВД «Звязда», але раней.

Вандруючы па старонках новай кнігі, адразу заўважаш прыхільнасць аўтара да дыдактыкі. Навідавоку шматлікія паўторы, звароты з пытаннямі да чытача, змена аўтарскай пазіцыі. Письменнік спачатку запрашае да дыялогу, абяцаючы суразмоўцу амаль саўтарства, а пасля правакуе на спрэчку. Так, былых настаўнікаў не бывае. Але ў нашым выпадку гэты факт толькі на карысць чытачу-школьніку.

А што датычыцца назвы «Як сем сыноў лесніка чорта перахітрылі»: няхай сабе на вокладку кнігі вынесена адно з самых жывых і аптымістычных апавяданняў, але... Будзем лічыць гэта пяр-ходам. І час пакажа, наколькі ён апраўданы.

Выпуск ажыццёўлены па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. І ў хуткім часе зборнік абавязкова трапіць на бібліятэчныя паліцы ўсёй краіны. Адрасавана выданне чытачу сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту.

У апавяданні, якое змешчана ў кнізе «Пра назву рачулікі Жорнаўкі» першым, Генадзь Аўласенка разважае пра паходжанне тапоніма. Гістарычныя і геаграфічныя звесткі шчодро аздабляюцца казачным сюжэтам. А любая казка, як вядома, з'яўляецца крыніцай мудрасці. На прыкладзе галоўнага героя апавядання хлопца Базыля аўтар папярэджвае чытача: не будзь такім доверлівым і неабачлівым.

І выснову, чаму рака мае назву Жорнаўка, письменнік робіць, абапіраючыся толькі на казачны апавед, без адзінага наміку на навуковую абгрунтаванасць. Але аўтар і не настойвае на сваёй версіі як на самай аўтарытэтай. Ён вырашае іншую задачу (трэба сказаць —

выдатна): падштурхоўвае юнага чытача да творчага пошуку. Маўляў: малады, разумны, дапытлівы, а на тваю думку як?

Упэўнена, што для кагосьці з гэтага роздуму пачнецца шлях у сур'ёзнае краязнаўства. І няхай сабе першыя крокі не зусім самастойныя, а пад наглядом пільнага вока настаўніка. Толькі так і павінна быць, інакш ці варты называць сябе настаўнікам той, хто не змог здзівіць, зацікавіць, паклікаць за сабой!

У апавяданні «Пра тое, як утварылася вёска Гаёўка» Генадзь Аўласенка ўжо знітоўвае казачны сюжэт з беларускай міфалогіяй. Пасля звестак аб першых згадках пра населены пункт, датаваных ажно пачаткам XVIII стагоддзя, калі гэты засценак склаўся ўсяго з двух двароў і належаў магнату Агінскаму, письменнік нагадвае чытачу пра гістарычныя і палітычныя падзеі і дзеючых асоб таго часу: пра другі падзел Рэчы Паспалітай і Радзівіла — князя, у валоданні якога знаходзілася Гаёўка.

Пачынае аўтар расповед здалёк — з тлумачэння слова «гай», а талды ўжо ў думках-разважаных пераносіцца ў міфалогію. Па-майстэрску вобразна апісвае міфалагічнага героя — дзеда Гаюна, ад імя якога, на думку письменніка, і можна было адштурхнуцца ў пошуках адказа на пытанне пра назву паселішча. І вось перад юным чытачом паўстае істаца з цэлам мядзведзя і галавой чалавека. Толькі замест валасоў і бароды — сівы мох. Так уяўлялі ахоўніка лесу і нашы продкі. У далёкія часы людзі ўлагоджвалі Гаюна, ляснога ўладара, усялякімі паднашэннямі. Клілі частунак на панёк са словамі: «Прынёс сняданне Гаёваму дзеду. Ці сам з'ясі, ці ўнучкам аддасі!»

А ўнучкі Гаюна, звалі іх Гаёўкамі, былі маладымі і вельмі прыгожымі. Прыгажэйшы нават за першых красуню роду чалавечага. З гэтым меркаваннем можна

і паспрацаваць, бо ўзімку абрасталі красуні густой поўсцю. Але густ — справа асабістая. Вернемся да тэксту: дзе вабнасць і маладосць — там і каханне. А каб не губляць чытацкую увагу, аўтар стварыў непераадольную перашкоду паміж закаханым да бяспаміятства Янкам і яго абранніцай — унучкай дзедэ Гаюна. Адным словам, зрабіў гэтае каханне няшчасным.

Назвы наступных апавяданняў-гісторый красамоўныя. Яны інтрыгуюць і ў той жа час распавядаюць, пра што пойдзе гаворка на старонках твора. Да прыкладу: «Легенда пра занадта прагнага пана і дачку Вужынага Цара», «Як Бай дапамог вясковіцам балотнага няшчасніка пазвабіцца» ці «Як юнак Жодзін злога багаця ахітрыў». Прыпшынім увагу на ад-

найменнай гісторыі «Як сем сыноў лесніка чорта перахітрылі». У Маладзечанскім раёне ёсць вёска з незвычайнай назвай — Семернікі. Згодна з мясцовым паданнем, жыў там, а можа, дзе непадалёку, ляснік. І было ў яго сям'ера сыноў. Адсюль і пайшла назва.

Але што тут такога незвычайнага? Ці мала ў яго ў той час сям'ера сыноў было?! Аўтар узяў за аснову вядомы факт і значна пашырыў яго ў сваім апаведзе. І калі б рабіў кароткі пераказ тэксту мужчыны, атрымалася б прыкладна так: усе няшчасці на гэтым свеце ад жанчын. Іх хлебам не кармі, а дай паспрацаваць са сваім гаспадаром. А з майго пункту гледжання ўсё выглядае крыху іначэй. На пярэднім плане зусім не любімае «авось», з дапамогай якога мужык меў намер чорта падмануць. Чым бы дзіця не цешылася, кажучы людзі... Навідавоку ж: сем сыноў — гэта народ, а перамога над хітрыкамі чорта — увасабленне розуму і людскай мудрасці. Цікава было б даведацца і думку чытача на гэты конт, таму чытайце, разважайце, спрачайцеся!

Іна ФРАЛОВА

Логіка без логікі, альбо Які ён, жаночы гумар?

Колькі крытыкі спісалі паперы, даказваючы, што ёсць не толькі жаночая паззія, але і гумар, які выходзіць з-пад піра прыгожай паловы чалавецтва! Прычым творы, напісаныя жанчынамі (як пэаткамі, так і празаікамі), ні ў чым не саступаюць творчасці калег-мужчын, а ў нечым нават пераўзыходзяць.

Варта было прачытаць кнігу «Абое рабое» Таццяны Дземідовіч, каб пераканацца: сапраўды існуе на белым свеце жаночы гумар, які не паўтарае мужчынскі.

Такое адчуванне нават не ад таго, што на восемдзесят, а можа, і ўсе дзевянаццаць працэнтаў галоўнымі героямі кнігі з'яўляюцца жанчыны. Прычым герані абразкоў, замалёвак, сцэнак могуць даць форму прадстаўнікам моцнага полу, поруч з імі мужчыны часам проста блякнуць.

Адчуваецца, што аўтарка добра ведае характары сваіх персанажаў і ў чым сакрэт жаночага шчасця. Яно не ў вырашэнні глабальна вялікіх праблем, свярджая Таццяна Дземідовіч, у жанчын усё прасцей: сваё жыццё яны найперш бачаць у сямейным шчасці, ва ўменні дараваць сабе невялічкія слабасці. Да месца пазнаёміцца з некаторымі творами.

Алена Пятроўна з гумарэскі «Эх, свабода!» па спецыяльнасці педагог. Яна

шмат гадоў працавала завучам па выхавальнай рабоце. Як выйшла на пенсію, не змагла сядзець без справы: вырашыла свае веды і ўменні прымяніць, наводзячы парадок у шматпавярховым доме ды на прысядзібнай тэрыторыі, і дабілася, што іх агульнае жытло неўзабаве стала нібы лячка. Аднак не ўсім падабаўся педагагічны запал Алены Пятроўны: ды варта было ёй з'ехаць, як усё вярнулася на кругі свае.

А вось невялічкае апавяданне, якое дало назву зборніку. Кацярына мела сквалны характар. Гагуючы абеды, любіла пабірацца ў суседзях: у аднаго возьме цукар, у другога пазычыць малака, а ў трэцяга — яшчэ што-небудзь. Гэтым разам завітала да лірычнай герані і папрасіла смятану. Атрымаўшы, жанчына заўважыла пакецік і непрыкметна прыхапіла яго з сабою, паспытала (бо не знала, што ў ім атрута для пацукоў). Гэта сквалная суседка аказалася ў балычцы. Ды жанчыны доўга зло не трымалі адна на адну, бо, як гаворыцца, «абое рабое».

Кабеты з абразка «Хатнія феі» гадзіну, якая адведзена на абедзенны перапынак, гатовыя патраціць на краму і закупіць прадукты, каб увечары накарміць сям'ю. Такіх «феі» мы сустракаем кожны дзень, бо жанчына спрадвеку — ахоўніца сямейнага агменю.

Самаахвярна выглядае і Лідзія — геранія абразка «Падарунак». Пад Новы год муж падараваў ёй канверт з грашыма. Лідзія пералічыла купюры і зразумела, што якая хопіць на сукенку, пра якую даўно марыла. Пабегла ў краму, але тут, прымяраючы абышоўку, раптам згадала пра мужа, дачку ды свяроўку, купіла ім, а на сукенку... не хапіла. Завяршэнне разумеае: «Які раз яна па-жаноча му рашуча і без асвабоджана шкадавання паліла ў жыццёвай руціне сваю царговую маленькую мару».

Калі не ведаеце, як выбраць на базары памідоры, спытайце ў бабы Веры.

Яна раскажа: «Калі рукі бялюткія ды з размалёванымі пазногцямі — значыць, і памідоры несапраўдныя. А калі рукі шэрыя ад працы, дык з памідорамі ўсё добра. Свае, хатнія. Можна смела купіць». Хочаце, каб ваша тайна ў адзін момант разышлася, выкажыце яе ў перапоўненым тралейбусе, і яна апырэціць вас (гумарыстычны дыялог «Сакрэт»).

Усяму гэтаму будучыя жанчыны вучацца з дзяцінства. У абразку «Усюды паспець» цётка Таня сустракае суседскую дзяўчынку Марусю, якая на турніку круціцца, «як заведзеная малпачка». Цётка здзіўляецца, а малая заўяляе, што яна двойчы ў тыдзень ходзіць на плаванне, тры разы — на англійскую мову, а яшчэ хор, танцы ды мастацкая школа. Апроч усяго, безліч даручэнняў...

Адно пералічэнне выклікала ў цёткі Тані жах: як жа можна ўсё паспець? На гэта Маруся спакойна адказвае, што ў яе старэйшай сястры Надзеі нагрук было болей. І кім стала тая Надзея — прафесарам ці касманаўтам? Не, казваецца, яна ў рэшце рэшт удала выйшла замуж і тры гады ўжо хатняя гаспадыня. Вось каб, нарэшце, дасянуць гэтага, каб расказаць усім нам. Дарослыя даўно пераканаліся, што іх дзеямі ды ўнучкам вучыцца намнога цяжэй, чым было ім самім, што малым трэба дапамога. Вось толькі часам бацькі ды дзяды не могуць даць рады. Адно, што можа выручыць, — гэта інтэрнэт (як паказана ў мініяцюры «Перажывём!»).

Завяршаецца кніга гумарыстычнымі карацелькамі: «Думкі ўголас», «Казачныя прыгаворкі» ды «Камп'ютарныя весялікі». Прыводзім адну гэтку прыгаворку: «...А малодшы брат ажаніўся з царэўнай-жабай. І тая царэўна такое балота ў хаце разваяла, што зараз ні сярэдні, ні старэйшы брат да яго ў госці не ходзяць». А ў сапраўдным жыцці хіба падобнае не здарэцца? Хаця гаспадыня не царэўна і не жаба.

Жаночы гумар. Жаночы характар. Жаночая логіка. Яны часам не паддаюцца разуменню. Абразок «Па-суседску». Аўдоўца прышліла пазычыць лыжку цукуру. Пакуль суседка яго шукала, жанчына падзялілася апошнімі навінамі, дала наказ купіць апавяшчальнік, каб пазбегнуць пажару, вядома, і пра свае надзённыя клопаты распавяла. А калі гаспадыня нагадала пра цукар, жанчына адказала: «Лекары гавораць, цукар — беля смерць!» І пайшла ні з чым. Вось і разбярэце ў жаночым характары, паспрабуй адгадаць, чаго заходзіла Аўдоўца.

Калі чытаў кнігу «Абое рабое» Таццяны Дземідовіч, мімавольна згадалася адна перадача («Сваімі словамі»), якая выходзіць на канале «Беларусь 3». Жаночай камандзе выпала назваць аўтара вершаваных радкоў, дзе ўспаміналіся Гродна і Нёман. З чатырох прозвішчаў гульцы выбралі два: Максім Багдановіч і Данута Бічэль. Думкі-разважанні пабеглі далей: такі верш магла напісаць толькі жанчына! Калі спатрэбілася канчаткова вызначыцца з імем аўтара, нечакана адказалі: Максім Багдановіч і... памыліліся.

Эксперт перадачы, письменнік Станіслаў Крупенька, пасмяяўся з падобнай логікі дам (маўляў, разважаюць пра адно, а гавораць іншае). Аднак, як выпала налічваць балы («з кішчэнькі Крупенькі», ён заахвоціў нелагічнае рашэнне жаночай каманды.

Мне здаецца, варта налічыць шмат лаў аўтару за вясёлы і дасціпную кнігу: яна гэтага заслугоўвае!

Расціслаў БЕНЗЯРУК

Вынікі доўгага шляху

Вячаслаў Пятровіч Рагойша — вядомы беларускі літаратуразнавец, крытык, заслужаны работнік адукацыі, доктар філалагічных навук, прафесар. У мінулым годзе ён адзначыў сваё 80-годдзе. Фундаментальная бібліятэка БДУ пры падтрымцы філалагічнага факультэта падрыхтавала і выдала біябібліяграфічны паказальнік публікацый Вячаслава Рагойшы, які ахоплівае перыяд з 1957 г. да жніўня 2022 г. Выданне стане ўкладам бібліятэкі ў раскрыццё і пашырэнне інфармацыі аб апублікаванай спадчыне выдатнага вучонага і грамадскага дзеяча Беларусі. Складальнікі — супрацоўнікі бібліятэкі: Алена Вараб'ева, Святлана Прыхач, Вікторыя Гурына.

Пра падрыхтоўку біябібліяграфічнага паказальніка пагутарылі з Аленай Вараб'евай, загадчыцай аддзела інфармацыйнага абслугоўвання навуковых даследаванняў Фундаментальнай бібліятэкі БДУ.

— **Алена Яўгенаўна, хто ініцыяваў стварэнне паказальніка?**

— Гэта быў запыт ад філалагічнага факультэта БДУ. Затым праз дырэктара Уладзіміра Кулажанку гэтае заданне паступіла ў наш аддзел інфармацыйнага абслугоўвання навуковых даследаванняў. Гэта наш першы досвед складання біябібліяграфічных паказальнікаў па літаратуразнаўстве. Глядзелі спачатку прыклады паказальнікаў, падрыхтаваных супрацоўнікамі ЦНБ НАН Беларусі. На жаль, у фондзе нашай бібліятэкі не было ніводнага, прысвечанага навукоўцу-літаратуразнаўцу. Паказальнікі ж, прысвечаныя навукоўцам прырэдазійнаўчых навук, маюць больш простую структуру. Наша задача ўскладнялася, бо Вячаслаў Пятровіч пісаў вершы, літаратуразнаўчыя артыкулы, рэцэнзіі, ствараў пераклады, і ўсё гэта трэба было

адлюстраваць ў паказальніку, а таксама і літаратуру пра яго. Паказальнік уключае прадмову — артыкул пра навукоўцу, які напісала Таццяна Шамякіна. Раздзел «Асноўныя даты жыцця і творчасці» дапамог скласці сам Вячаслаў Пятровіч. Далей ідуць раздзелы з яго працамі і літаратурай аб ім. Усяго паказальнік уключае 2054 запісы.

— **З якімі цяжкасцямі сутыкнуліся ў працэсе работы?**

— Цяжкасцей было шмат. Аднак, дзякуючы дапамозе аўтара, мы паспяхова спраўляліся. За аснову ўзялі паказальнік, апублікаваны да 60-годдзя з дня нараджэння Вячаслава Пятровіча. Таксама ён перадаў нам спіс сваіх прац і матэрыялаў аб ім. Аднак гэтыя крыніцы не былі дастаткова вычарпальнымі і дакладнымі. Напрыклад, назва артыкула напісана адна, а па факце аказалася зусім іншая, няправільна маглі быць пазначаны крыніцы, год, нумар выпуску, старонкі і інш. Кожны запіс у паказальніку быў правяраны на дакладнасць фактычных звестак. Цяжка было знайсці газетныя публікацыі ранейшых гадоў, асабліва

Фота з са старонкі Фундаментальнай бібліятэкі БДУ ў Facebook

Алена Вараб'ева.

з раённых газет. Шмат прыйшлося працаваць з электроннымі газетнымі архівамі, выданнямі дзяржаўнай бібліятэкі Беларусі, электроннымі каталогамі Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, бібліятэк Украіны і Польшчы. Дапамог і наш газетны архіў, які знаходзіцца ў медыяцэнтры факультэтаў журналістыкі, філасофіі і сацыяльных навук. Таксама мы звярталіся да аўтара, калі не маглі наогул нідзе знайсці ніякай інфармацыі. Праца была складаная і карпатлівая. Прычым факультэт хацеў выдаць паказальнік менавіта да дня нараджэння юбіляра, ды заставаўся толькі месяц. За такі кароткі час гэта было зрабіць нерэальна, улічваючы той аб'ём работы, якую нам давалося правесці. Я думаю, сам аўтар не чакаў, што ў яго будзе столькі публікацый.

— **Колькі часу спатрэбілася і хто яшчэ, акрамя вас, удзельнічаў у рабоце над паказальнікам?**

— Работа вялася з пачатку мая да канца верасня 2022 года. Шмат часу затрачана на рэдагаванне і складанне дапаможных паказальнікаў, асабліва прадметнага. Акрамя мяне, над паказальнікам працавалі яшчэ два нашы супрацоўнікі — Святлана Віктараўна Прыхач і Вікторыя Аляксандраўна Гурына. Шмат зрабіла Святлана Прыхач, якая дапамагала вышукваць фактычныя звесткі, працавала з архівамі газет. Вікторыя Гурына больш займалася наборам даных. Стварэнне паказальніка — вельмі складаная праца, якая патрабуе не толькі намаганняў некалькіх чалавек, але і асаблівай уважлівасці, пэўнай бібліяграфічнай інтуіцыі.

— **У працэсе работы вы ва ўсёй паўнаце змаглі ацаніць аб'ём і змест творчай і**

навуковай дзейнасці Вячаслава Рагойшы. На што параіце звярнуць увагу?

— На яго апошнюю кнігу «Прыгаршчы светлах згадак», якая выйшла ў свет зусім нядаўна, у 2022 годзе. Гэта ўспаміны пра бацькоў, жонку, сяброў, пісьменнікаў. Там ёсць і яго раннія вершы. Многа артыкулаў Вячаслаў Пятровіч прысвяціў месцу, дзе нарадзіўся, — вёсцы Ракаў у Валожынскім раёне. Ён і называў яе з асаблівай любоўю — «мой Ракаў».

Вікторыя Гурына, вядучы бібліятэкар аддзела інфармацыйнага абслугоўвання навуковых даследаванняў:

— Гэта вельмі карпатлівая праца, якая патрабуе вялікай уважлівасці, праца дакладна не аднаго дня, не аднаго тыдня і нават месяца. Наш аддзел даволі хутка справіўся, у я лічу, што мы выканалі на «ўра» гэтую задачу — складанне біябібліяграфічнага паказальніка Вячаслава Пятровіча Рагойшы.

Адчуваеш свой уклад, каштоўнасць сваёй працы, што ты сапраўды прыносіш карысць, робіш унёсак у фарміраванне спадчыны, становішыся часцінкай, якая захоўвае гісторыю.

З паказальнікам можна знаёміцца на сайце электроннай бібліятэкі БДУ ў адкрытым доступе па спасылцы <https://elib.bsu.by/handle/123456789/294545>.

Гутарыла Ганна НОВІКАВА, бібліятэкар II катэгорыі Навукова-метадычнага аддзела Фундаментальнай бібліятэкі БДУ

Прысвяціў жыццё слову

Асноўваючыся на назвах крытычных, літаратуразнаўчых, педагагічных, перакладчыцкіх і паэтычных твораў прафесара з біябібліяграфічнага паказальніка «Рагойша Вячаслаў Пятровіч: да 80-годдзя з дня нараджэння», была складзена і прадстаўлена творчая біяграфія-эсэ юбіляра.

Хоць «Ракаў — гэта не Кракаў, але...», што ні кажы, а сапраўдны «Пярсцёнак на Валожынскай рудзе» «Русакосай, сінявокай» прыгажуні Беларусі, дзе 5 чэрвеня 1942 года ў мястэчку Ракаў Валожынскага раёна Мінскай вобласці ў «Хаце на пляцы Волі», або па-цяперашняму — на плошчы Свабоды, з'явіўся на белы свет сапраўдны «Пан у сваёй хаце» — Вячаслаў Пятровіч Рагойша.

Але «На шляху да Парнаса» Вячаславу Пятровічу трэба было даволі шмат прайсці дарог і сцезячак. Крохці ён у розны час і «Па дарозе ў Стоўбцы», і «Шляхамі паэта», праз цёрны навуку да зорак быў пракладзены ім «Шлях да Максіма Танка», шмат пройдзена і ўзважана «На шлях перакладу», каб урэшце «На скрыжаванні культуры» быў усталяваны беларускі «Указальнік шляхоў дружбы».

Але менавіта самы першы «Шлях да БДУ пачаўся з хагы на пляцы Волі», каб потым у далёкай будучыні пайсці шукаць «Даўні след і новыя «Шагі»» да беларускай літаратуры і навукі.

А калі вылецець «З-пад роднага крыла» БДУ і пачаў працаваць «Улопеч з «Малодасцю», то перш-наперш прапанаваў чытачам «Шырэй глядзець на свет», пачаўшы вёсці «Размову на ростанях» пра літаратурную падрыхтоўку філолагаў.

«Але чаму ж менавіта на філалагічны шлях ступіў Вячаслаў Пятровіч, а не на які іншы?» — спытаеце вы. А таму, як казаў сябар сям'і Фёдар Янкоўскі: «Хопіць для Рагойшаў і аднаго матэматыка».

Кажучы пра Вячаслава Пятровіча, нельга абысціся без «Некалькіх згадак пра «залаты час»» навування ў БДУ. Так, калі студэнцкія гады сталі для яго залатым часам, а аспіранцкія ўжо, бяспрэчна, плацінавымі, то служба ў арміі была, безумоўна, не маліна, нягледзячы на накіраванне ў «элітную» спартыўную роту гратамётчыкам.

Далей ён крохці «Шляхамі купалаўскіх аўтографай», каб урэшце сабраць усё тое, што было «Напісана рукою Купаль», бо «Напісанае — застаецца» назаўсёды. А «Невядомы Уладзімір Караткевіч», а таксама «Невядомы лісты Максіма Танка» з лёгкай рукі

Вячаслава Пятровіча змянілі свой статус на «вядомы».

На паэтычнай ніве кампас яго сэрца заўжды быў скіраваны на «Полюс цяпла» — Беларусь, туды, дзе «Над белаю царквою — белая поўня», дзе «Гамонічныя сосны Налібокаў», дзе гайдаюцца «Рабінікі на сценах Крэўскага замка», адрасуючы цяplo свайго сэрца і сваіх думак не толькі «Землякам», але і «Равеннікам», свайму «Студэнцкаму сябру», «Сябру-юрысту», «Сябру маленства», «Свагту», усім «Беларускім жанчынам», бо «што ні дзяўчына ў нас — каралева, а што ні кабетна — багіня», а таксама «Беларусам XXI стагоддзя» з пажаданнем ім усім «Аптымізму!»

Прысвяціў «Оду захаляўнай кніжцы», зрабіў «Землякам», але і «Равеннікам», склаў «Песню», намаляваў «Світальныя эцюды», распеў з гумарам «Вершык-жарт», зачытваў «Радкі, напісаныя пасля вучэбнай трылогі», разважаў пра «Вопыт анегіскай страфы», «Пра рыфмы», больш за тое, склаў «Дзесяць саг пра Караткевіча».

Знаёміў з «Тэорыяй літаратуры ў тэрмінах», пачынаючы «Ад санага да вянка вянока санагатаў», вёў навуковыя «Гутаркі пра верш», каб сарыентаваць кожнага «На (іх уласным) шляху да Парнаса», а яго вучэбныя дапаможнікі па «Беларускай літаратуры» служылі навігатарамі для школьнікаў у бяскрайнім кніжным моры.

Тры асноўныя «вяршыні» беларускай літаратуры XX стагоддзя былі пазначаны Вячаславам Пятровічам, як «Мой Трыглаў» — трохвэршынная найвышэйшая «гара» беларускай паэзіі. Першая вяршыня якой — Янка Купала — «Беларускай песні ўладар»;

другая вяршыня — Якуб Колас, у творчасці якога «І гарматы гаварылі, і музы не маўчалі», а трэцяя вяршыня — Максім Багдановіч, бо, як нішто, «Прыгожа літары выводзіў ён пярком».

Нягледзячы на тое, што філалагічны факультэт — гэта сапраўднае скарбніца нявест, але менавіта Вячаславу Пятровічу давалося замацавацца «На прыстані «Шчасце»» толькі пасля таго, як ён апынуўся «На скрыжаванні культуры». У выніку «Кханне на канферэнцыі...» прывяло да «Вяселля веку» Вячаслава Пятровіча Рагойшы з Таццянай Вячаславаўнай Кабржыцкай: да так званата «Шлюбу Львова і Іслачы-ракі».

Як бачым, калі ў сям'і «Два карані — адна крона», то атрымліваецца неבלагі «сямейны падрад», якім былі закладзены вельмі дужыя «Карані дружбы» сярод братэрскай літаратуры, ствараючы разам «Спрадвечны летапіс дружбы», бо несумненна «Мае браты, мае суседзі». Так, ідучы поруч «Слядымі знічкі», ім давядзецца зведаць «Цяжкія і радасці эўрыстычных пошукаў на шляху да Сяргея Палуяна» — беларускага «Званара адраджэння».

Вячаславам Пятровічам за доўгія гады жыцця былі сабраны дзве «Прыгаршчы светлых згадак». Першая жменьна — згадкі прыватныя: пра «Радаслоўнае дрэва: некаторыя карані і галіны» роду Рагойшаў, пра сяброў, настаўнікаў і калеж, якія пакінулі ў яго жыцці «След жыўя і светлы», другая жменьна — аб усім вядомых творчых асобах: пра «Пісьменніка трывожнага шчасця» Івана Шамякіна, пра «Тры ролі суседа Каляды», пра «Шлях да песняра Нарачы» — Максіма Танка і іншых.

Ганна АЛЬШЭўСКАЯ

«Хрыстос, мяне не пакідай, не пакідай маю Радзіму!»

Калі па ўсёй Беларусі вернікі адзначаюць найсвятлейшае свята Уваскрэсення Хрыстова, у прасторы адчуваецца своеасаблівая атмасфера — дух любові, ціхай і светлай радасці дакранаецца да душы кожнага з нас... Як перажываецца прысутнасць Бога? Як можна яе выказаць? Адказы на гэтыя пытанні — у вершах аўтараў з розных куткоў Беларусі.

Галіна БАБАРЫКА
Сталінскі раён

Хрыстос уваскрос!

Укрыжаваны зніжчыў смерці джала,
Ахвярнасцю сваёю перамог.
І смерць Яго ў палоне не ўтрымала,
Бо Чалавек Ён і Магутны Бог.

Гасподзь — адзіны чысты і бязгрэшны,
Ды ўзяў грахі людскія і панёс.
Зямля, як маці, плакала няўцішна,
І сонца знікла: на крыжы — Хрыстос.

Якая веліч Божае любові!
Сябе аддаў, каб выратаваць нас,
Пакінуў свету Дабравесця словы...
Яго чакаем, як у даўні час.

З пакорай, з калянем, малітоўна
Звярталіся да міласці нябёс.
Прыішоў той дзень вялікі і чудоўны:
Гучыць як песня: «Уваскрос Хрыстос!»

Разносіцца ад храмаў вестка гэта,
А радасць льецца з сэрцаў цераз край.
Зямля, што Божай ласкаю сагрэта,
Вялікдзень сустракае ў светлы май.

Усё... Зямні ў мінулым шлях...
Скрываўленае цела... Мукі...
У сэрца ўпіўся востры цвяж,
Не ў сілах зварухнуцца рукі...

І дзень памерк... І чорны пыл...
Зямля, жалобаю адзета,
Ажно стагнала: «Вось Ён быў,
Што ратаванне нёс Сусвету...»

Уранку да яго прыйшлі —
Няма! Казаў жа: «Уваскрэсну!»
Пра гэты цуд па ўсёй Зямлі
Ляцела вестка птушкай весняй.

Так, смерць перамагчы Ён змог.
Казаў: «Вы, людзі, толькі верце,
Да Бога крочце без трывог,
І вам тады не будзе смерці!»

Царкоўныя пяюць званы,
І вестку чуюць-кажуць людзі,
У белы свет нясуць яны,
Што быў Хрыстос і вечно будзе.

Яго прашу за родны край,
За ўсіх, хто блізкі і любімы:
«Хрыстос, мяне не пакідай,
Не пакідай маю Радзіму!»

Алена ШАЛАМІЦКАЯ
Гродна

Крокі

Мой Божачка, такі складаны час,
А Ты зямлю пакінуў без пракоаў:
Ледзь-ледзь гарыць адзін, другі — ўжо
згас...

Мы —
дзень
за
днём
марнуем
крок
за
крокам...

Ты адкажы, мой Божа, падкажы,
Як стаць нам светам для такога свету,
Які распяў Любоўю на тым крыжы
І ганарыцца злом сваім дагэтуль?..

Аляксандр БЫКАЎ
Мядзел

Мае шляхі

Былі заручаны. Шляхі. Абочыны.
І ўсё, што дадзена Богам звыш.
Да шчэнтну часам яшчэ не сточаны,
Нясу цярпліва і я свой крыж.

Агіднай хцівасцю не разбаўлены,
І зараз рынуўся б напасткі.
І ўспамінаюцца рукі маміны —
Мая апора, мае масткі.

Даўно ўжо з поплаву сена звезена,
Ні таго вэрхалу, ні слядоў.
Рака маленства — мая Бярэзіна —
Пятляе дзесьці паміж гадоў...

Былі заручаны. Шляхі. Абочыны.
І ўсё, што дадзена Богам звыш.
Да шчэнтну часам яшчэ не сточаны,
Нясу цярпліва і я свой крыж.

Фота Кастуся Дробава.

Галіна ЛАЗІЦКАЯ
Пінск

Бацькоўская субота...

Бацькоўская субота —
Шчымлівая пара.
Цяпло васькавай свечкі
І светлая туга.
Мінулае — святое:
Не сцерці, не забыць.
Заўсёды дарагое
І памятаць, і жыць.
Праб'е сляза скупая
Гаротных думак бег.
Даўно сама сівая,
А ў скронях бацькаў смех.
Са мной матулі рукі
І пернікаў гара.
Здымае цяжар скрухі,
Той успамін цяпла.
Былых памылак сполах:
«Даруйце мне», — шапчу.
Малебны дрозкі голас
Праймае цішыню...

Ганна АТРОШЧАНКА
Гомель

Запаліце!

Запаліце свечкі вы хутчэй!
Памаліцца за Радзіму трэба.
І за тых, хто бараніў людзей,
Зведаў жах і польмя да неба...

Свечку запаліце вы за тых,
Хто без вестак на вайне загінуў...
Хлопчыкаў няма сярод жывых —
Не сустраэцца ў хуткавечнай плыні.

Незабыўным будзе той салдат,
Хто не ўбачыў болей роднай хаты —
Просты радавы альбо камбат,
Каб жылося мірна дзеткам, маці.

Кацярына МІЗЕРЫЯ
Брэст

Навобмацак

Навобмацак ідзём па гэтым свеце,
На вернасць правярваючы жыццё.
З нябёсаў дзесьці зорка ціха свеціць
І ранкам адлятае ў небыццё.

Навобмацак шукаем зорку тую,
Якая нас па свеце павядае.
Адзіную ў нябёсах, незямную,
Якую мы не знойдзем больш нідзе.

Навобмацак у пошуках дарогі,
Тых самых лёсам дадзеных шляхоў,
Ідзём па свеце, абмінаем многіх
І парываем сотні ланцугоў.

А лісічкі пад лісцем
Шчыруюць, бы россып манет.
Там засцюе душа,
Дзе стаяць абеліскі, як свечкі,
Ля сцішлых рабінаў,
Якія вартуюць спакой,
Прыжылася надзейна
У цішы васьліковай сінеча,
Ў лугах салаўіных,
Дзе росы спяляць травастой.
Там яна, дзе бруціца
Дабро, бы крыніца,
Дык давайце спагадай
Яе прыручаць на гады.
Хай яна так спакойна
Пяе годны гімн вечарніцам,
Хай у шлях зачарованы
Вабяць вясною сады.

Мудрэц сказаў: свой лёс куеш ты сам.
Свярджаюць людзі: Бог плануе лёсы.
Калі прыходзіш на зямлю, бы ў храм,
Чарговай зоркай цепляцца нябёсы.

Падзей сваіх раскручваеш клубок,
Ідзеш і натываешся на дзіды,
Ды ічасцем адмяраеш кожны крок,
Дзе ў поступе праменяць краявіды.

Людміла КРУГЛІК
Дзяржынск

Змяніла воблік...

Змяніла воблік свой прырода —
Цяплет надвор'е з кожным годам,
Зіма па восені блукае,
А чалавек? Сябе шукае.

Ці дакранаецца да зоркі,
Ці лёс надкіне вопыт горкі,
Ці напайняе сэрца злосцю,
Прыдумайшы знянацку штосьці.

Усё ў жыцці непрадказальна —
Мірнуць шляхі з прыпынкаў даўніх
Маімі знічкамі — гадамі
Між поля, лугу, між садамі.

І кожны крок вартуе вечнасць...
Не страціць толькі б чалавечнасць
І не згубіць бы памяць продкаў.
Плыве па небе часу лодка...

Змяняе воблік свой прырода,
А чалавек? Май з лёсам згоду!

Галіна НІЧЫПАРОВІЧ
Брэсцкая вобласць

Нябёсы малю...

Калі акалічнасці
Квольх надзей
Зянтаюць,
Нібыта
Пажоўклы лісток,
Нябёсы малю:
Ты мяне
Зразумей,
Адчу
Стан душы
І зрабі
Першы крок.
Калі ж
На заснежанай
Сцежцы сляды
Кіруюць
У завейную
Цемні стын,
Мяне адшукай,
Заслані ад бяды.
Нябёсы малю:
Ты мяне
Не пакінь!

Анатоль МАТВИЕНКА

Ушынку Сымона Швута, што на ўскраіне Амстэрдама, было незвычайна людна. Карабельны майстар Фрэдрык Хальса, цемнаскурый і барадаты, з нязменнай люлькай, прывёў каманду капітана Шханебека ў месца годнае, заснаванае ў іспанскія часы. Гаспадар загадзя выправдзіў лішніх, падлогу падмеў і сталы працёр. Адзін чалавек толькі застаўся ў цёмнай кутку. Нікому не перахаджаў ён і вочы не мазоліў, але капітан Шханебек усё ж пацікавіўся: што за стары?

Той сядзеў ціха ў панашанай суконнай куртцы, бяспформенны капялюш валяўся на стале. Палова твару ў апёках, пад правым брывом ямка, але выгляд спакойны, левае вока каламутнае і сумнае, у ім — сляза.

— Гэта наша знакамітацыя, Ёхан ван Рэйн! Сядай сюды, — паклікаў яго Швут. — Пачастую свежым півам. Але і ты распавядзі расцям, дзе вока пакінуў.

Стары не спрачаўся і падняўся з лава. Драўляныя чаравікі грукнулі па каменнай падлозе. Ён прымасціўся сярод каманды і абвёў людзей крывым позіркам.

— Скажыце, маракі, у Індыі ці ў Афрыцы чулі вы пра палёт на вогненным цмоку?

Тыя налеглі на піва з мясам у чаканні легенды пра цмока, які спальвае гарады і выкрадае дзяўчат. Але аднавокі завёў гісторыю пра незвычайныя рэчы, павяршыў у якія яшчэ цяжэй.

— Даўно гэта было. Малады і моцны, прыйшоў я ў войска яго светласці Фрэдэрыка-Генрыха Аранскага ваяваць з іспанскай наваляй.

Твары здзіўлена выцягнуліся. Паўстагоддзя прайшло пасля выгнання захопнікаў! Колькі ж тады гадоў ван Рэйну?

— Аднойчы ўперліся мы ў Кюйст, каля Антверпена. Не чулі! Пасля штурму і чуць там няма пра што. А ўзяць не маглі яго доўга, та-ак. Скалы там. Падкоп не зрабіць, міну не закладзі. Сцежны высокія. Вядома, дрэнны мястэчка, але ў тыле не пакінеш. А як падысці? У кожнай байніцы ваар з мушкетам, на вежах гарматы напатагове. Увогуле, наблізіся на сто крокаў — чакае немінучая смерць. З лесвіцамі дабгае да сцен, калі дасць Бог, то ледзь ці палова. А як назад — адзін з дзесяці жывы.

Маракі, хлопцы не баязлівыя, якія бачылі і штормы, і рыфы, і пірацкі абардаж, здрыгануліся міжволі, калі ўявілі сцяну, дзе кожная шчыліна плюецца агнём.

— Аднойчы прыбыў сам Фрэдэрык Аранскі, вялікі, важны такі, у атласным камзоле, з плюмажам на капелюшы. З імпряхаў чалавек драбнейшы, худы — нібы хворы, капялюш просты, чорны, ды чырвоны кафтан, як у студыёзуса. Назваўся панам Казімірам Семяновічам з Вялікага Літоўскага Княства. Наш эскадрон рэйтараў, з паўсотні душ, якія выжылі, яму і аддалі ў падначаленне.

— Якога княства? — перапытаў Шханебек. — Лях?

Вогненны цмок

Апавяданне

— Не, дзесяці яшчэ далей на ўсход. Там нейкая Русь. Ёсць Заходняя Русь, яна ж Белая, ёсць Тартар...

— Ведаю! — зразумеў капітан. — Хадзіў я ў Архангельск, сталіцу тартарскую. Ці гэта не сталіца... Дык што той пан?

— Дзіўны ён быў. Каталіцкай веры, ляхскага караля падданы, але за нас, за сапраўдную веру. Як сцены Кюйста ўбачыў, адразу сказаў — ёсць спосаб унутр трапіць. Толькі смелыя людзі патрэбны. А сярод рэйтараў іншых не бывае.

Аднавокі перарваўся, глынуў піва і ўхапіў рэшткі зубоў добры кавалак мяса.

— Паклікаў мяне і кажа: «Здымай кірасу». Як жа так? Рэйтары ў баі толькі ў латах. Рабіць няма чаго, зняў... Потым да воза мяне падвёў. Звычайны, але ж чатыры пары коней запрэжаны. Ліцвін загадаў лезці на задок, засупоніў мяне як жарабца, сеў насупраць і крывануў хлапчуку на козлах: «Пайшоў!» Той і сцебануў.

— І што? — капітан не пачуў пакуль нічога незвычайнага. Тым больш небяспечнага, ад чаго можна вока страціць.

— А як коні пагналі, мяне ззаду рванула. І пацягнула... Азіраюся — за спінай ветразь надзьмуўся, цягне, аж ногі над калёсам павіслі. Пан смяецца і вярочку з барабана адпускае. А вярочка да маёй збруі прывязана. Усё больш адпускае, а я вышэй падмаюся. І страшна, і сорамна. Дзе гэта бачылі, каб добры лютэранін матляўся за возам на прывязі?

Матросы загаманілі. Ім разплюнц — узялецц на мачту па вантах. Але на сушы? За канём?

— Так катаў мяне ліцвін, а рэйтары ў заклад ішлі: зламаю шыю ці не. Дзесяць сцывераў ставілі, што заб'юся, потым і сярэбраны гульдэн. Та-ак... Толькі коні на крок перайшлі, я і грывнуўся

У даўжыню — пяць ці шэсць локцяў. Напэўна, на паўбочкі пораху.

Маракі недаверліва паківалі галовамі. Фунт пораху ў гармаце як грукоца, а палова бочкі...

— Пан пытаецца: ці не хочаш яшчэ палётаць? Не ўжо, і так усе вантробы адбітыя. Не спалохаўся я, але адна справа — на ворага ісці, а іншая — дурную пагібель прыняць. Зразумела ж, самому на сябе рукі налажыць — грэх смяротны.

— Сапраўды так! — пачуліся галасы, наведвальнікі шынка перахрысціліся: не дай Бог і падумаць пра гэта.

— Пан Семяновіч смяецца, кажа: калі рэйтары баязлівыя, як дзеці, я сам пакажу. Злучыў дзве ракеты літарай V, як імя Святога Валянціна. Да іх жэрдуку локцяў дваццаць прымацаваў. Казаў — каб ляцела раўней. Загадаў мне: «Ідзі на дальні край поля, супраць ветру. І чакай!»

Апавядальнік вытрымаў паўзу. Маракі правільна зразумелі, у яго кубак залатым цурком палілося піва.

— Не марудзь! Што далей?

— А потым чую пстрычкі пугі, коні галопам. Раптам як зараве па-д'ябальску... Нешта вогненнае прамільгнула... Дым, агонь, та-ак. А заду ляціць той ветразь на вярочцы, пад ім чалавек!

— Брэхаш, Ёхан? — сурова спытаў капітан. — Дзе такое відаць...

— Пра што і кажу! Шмат цудаў на белым свеце, але гэты — проста цуд з цудаў. Далёка не паляцеў ён, вогненны жарабца дагарэлі, на зямлю пападалі. І пан таксама апусціўся. Кажа — складанага нічога. Усім адпачываць, неўзабаве Кюйст возьмем...

Ван Рэйн цяжка ўздыхнуў, зноў перажываючы тое.

— Адна надзея была — не паспее ліцвін столькі ракет змайстраваць. Але калі ад імя самога Фрэдэрыка Аранскага

хвілін увесь горад палаў. І пагналі першыя дзесяць фурманак з рэйтарамі. Потым мы.

Ван Рэйн агледзеў гасцей. Яго адзінае вока ўжо не слязілася, як раней, высушанае ўнутраным агнём.

— Садом і Гамора... Пехацінец не запаліў кнот у Карнэліса, коні так і панеслі яго пад сцены, пад кулі. Скачам, адным словам, быццам за намі гоніцца тысяча чарцей. Мой юнак кнот паходны падпаліў — пабеглі агні да ракет. З крыкам «убок» скокнуў, як у вадзі. І пад капіты іншай чацвёркі, прымі Госпадзі яго душу. А мае гнядзья нясуцца, ветразь увярх пацягнуў... І тут як зарайлі ракеты! Мiane ледзь са штаноў не вырвалі. Не відаць нічога на зямлі, дым паўсюль, праз яго полымя прабіваецца! Імчуся ў вышыні, вецер у твар, пад нагамі пуста, хочацца крычаць ад жаху і захаплення... Толькі малюся: выратуй мяне, святы Марцін, не дай загінуць дарэмна...

Ёхан развёў рукамі.

— Не ведаю, колькі я ляцеў... Пляснуўся, аж дух заняло. Памятаю — твар бальшэ страшэнна...

Ён памацаў шчаку і пустую вачніцу.

— Як жа не заб'юцца з такой вышыні? — здзівіўся Шханебек.

— Зачапіўся зброяй за драўляную званіцу. Яна палае, і мой камзол таксама. Потым нешта перагарэла, паваліўся на брук. Там аддыхаўся, абрэзаў нажом вярочкі і давай качацца, камзол тушыць. А гарматы не змаўкаюць... Вось жа, думаю, паганец, на згубу немінучую нас закінуў, дык яшчэ і дабіць вырасьшы? Але ж не. Зарады над крэпасцю рвуцца, як салюты, іспанцаў палюхаюць. Я ўсхапіўся і кінуўся да брамы.

— Адзін? — спытаў хтосьці з маракі.

— Адзін... Калі варот усяго тры салдаты на варце стаялі, не чакалі з тылу. Пістолі ў двух разрадзіў, трэцяга закалоў. Жылы трашчалі, але браму адчыніў. Цэлы эскадрон насустрач панёсся. Уварваліся, значыць, у горад, мужчын — усіх пад нож, вайна ёсць вайна. Жанчын і дзяцей шкадавалі. Та-ак... Мiane ў кляштары вылечылі, апёкі загаіліся. Толькі вока ўжо не вырасла.

Ван Рэйн змоўк надоўга. Пасыпаліся пытанні.

— А той, з Тартары, ён як? І астатнія рэйтары, якія лёталі?

Умяшаўся карабельны майстар.

— Не, не Тартар. Успомніў я. Тры тыдні таму прыйшлі чацвёрка, цяпер на суседнім стапелі сякерамі махаюць. Адзін высокі, ледзь не ўдвай вышэйшы за мяне, прозвішча ў яго смешнае — Цар, увесь час лаецца. А краіна іх называецца Масковія. Літва бліжэй.

— Мас-ко-ві-я, — па складах паўтараў шынкар. — Выдумаць жа назву — не вымавіць. Не тое што нашы, мілагучныя: Канінгсграхт або Канінгі-нолюянбурт.

— Загнулі, — зноў загаварыў Ёхан. — Усе рэйтары загнулі. У каго ракета ўзарвалася, хто аб сцяну разбіўся. І Семяновіч Богу душу аддаў. Спалілі яго.

— У каталікоў гэта хутка, — пагадзіўся Шханебек.

— Не. Не інквізітары — сапернікі. Ліцвін той напісаў кнігу «Вялікае мастацтва артылерыі». Гэта яго і загубіла, — схіліў галаву ван Рэйн. — Палічылі, што выдць ён цэлавяны таямніцкі. А там не толькі прылады, але і ракеты...

з вышыні здавалася, боты ўбіў туды, адкуль ногі тырчаць.

Матросы зарагаталі. У кубкі палілося свежае піва. Капітан у маладосці бачыў на Фармозе кітайскую забаву — паветраных цмокаў, але, вядома ж, без прывязанага чалавека.

Стары выцёр пену з вусоў і працягваў:

— У мяне ўсё ў жываце пераварнулася, а пан сваё гнуў: і праз сцяну пераскочыш, толькі вышэй трэба падняцца. Адмысловую прыладу паказаў. Я вачам не паверыў. Як папешная ракета, толькі велізарная, тоўстая — жах.

справа вырашаецца, затрымкам не месца. Праз дзень, ледзь сцягнула, падначны небама расставіў нас пан дзесяць. Кожны як варона на галінцы — на задку воза. Сяджу, та-ак. На рэмені дзве рэйтарскія пістолі ды палаш. Насупраць юнак з пыхоты, яму трэба будзе за сотню крокаў кнот падпаліць і саскочыць. І фурману таксама.

Слухачы перасталі гаварыць — ажно дыханне чуваць.

— Пан літвінскі... закрычаў: «Плі-і!» Гарматы грывнулі. Трэба сказаць, ён і адмысловымі зарадамі набіў. За сцяной заняліся пажары. Праз некалькі

Хацелася жыць...

Калі згадваю Платона Галавача, каторы раз цягне разгарнуць кнігу Валянціны Куляшовай «Ляснону рэчу праўду расказаў...» пра яе бацьку, народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. Платон Раманавіч даводзіў ёй дзядзюк: «<...> я заўсёды бачу адно і тое ж: да мяне, вельмі, відаць, маленькай, нахіляецца чалавек, твар якога, калі ён схіляе галаву, зацяняе густая льянная шавяльюра. Мне так падаюцца гэтыя мяккія валасы, што, працягваючы руку за падарункам, я спыраша дакранаюся да валасоў». Для маці Валянціны ён стаў другім бацькам, «пасля таго, як яна, круглая сірата, трынаццацігадовай пераехала ў Мінск, у сям'ю Платона Раманавіча, за якім была замужам яе старэйшая сястра Ніна».

Гэтакім жа сардэчным і чутым застаўся і ў памяці паэта Міколы Хведаровіча, з якім яны сябравалі: «Пры сяброўскай увазе Галавача рос і развіваўся талент тады зусім маладога паэта Аркадзя Куляшова. Адчуванне “локця” было ў кожнага, хто меў справу з ім». А вылучалі яго нязменны даверлівасць, адкрытасць. Ніколі не падкрэсліваў сваю «вышэйшасць» у параўнанні з іншымі, хоць ужо ў маладым узросце займаў пасады, пра якія многія толькі марылі. Нездарма сябры называлі яго ласкава — Платоша. Мала пражыў (нарадзіўся 18 красавіка 1903 года, пайшоў у вечнасць 29 кастрычніка 1937-га), а след пакінуў вялікі.

На ўсё хапала

У паўтарагадовым узросце застаўся без маці. З малых гадоў працаваў па найме, летам пасвіў кароў. Гэта не перашкодзіла закончыць Гарбазвіцкую сямігодку. У 1920-м першы ў вёсцы і адзін з першых у воласці ўступіў у камсамол, стварыў камсамольскую ячэйку. Пісаў карэспандэнцыі, замалёўкі для газеты «Юны камуніст», што выходзіла ў Бабруйску. Да супрацоўніцтва падахоўвала яго рэдактар, пасля вядомы публіцыст, актыўны ўдзельнік рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі Вера Хуражкая.

Прымаў актыўны ўдзел у рабоце камбеды і ліквідацыі непісьменнасці сярод дарослага насельніцтва. У атрадах асобага прызначэння змагаўся з бандамі. Пасля заканчэння Мінскай партыйнай школы быў інструктарам Барысаўскага павятовага камітэта камсамола. Праз год наступіў у гагачасны Камуністычны ўніверсітэт у Мінску. Скончыўшы яго, у 1926 годзе быў загадчыкам арганізацыйнага аддзела ЦК ЛКСМБ. Яшчэ праз два гады выбралі першым сакратаром ЦК ЛКСМБ. Адначасова стаў адказным рэдактарам газеты «Чырвоная змена». У лістападзе 1929 года — ужо намеснік наркама асветы БССР. У розны час яму даяралі рэдагаваць часопісы «Маладняк», «Польмя», быць кіраўніком літаратурных арганізацый «Маладняк» і Беларуска асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў.

Менавіта з прызначэннем галоўным рэдактарам часопіса «Польмя» (афіцыйна пасада называлася адказным рэдактар) цудоўна раскрыліся яго дзелавы і арганізатарскія здольнасці. Янка Купала, які ставіўся да яго надзвычай прыязна, інакш як Платонам Раманавічам не называў. Але грамадская дзейнасць ніколі не перашкаджала плённа працаваць творца. Друкаваўся ў газеце «Савецкая Беларусь», часопісе «Чырвоны сцяг», іншых выданнях. Спаквалі з'явілася жаданне ўзяцца за прозу. Пачаў з невялікіх апавяданняў, створаных на дакументальнай аснове. Паспрабаваў сілы і ў крытыцы. У прыватнасці, 15 мая 1925 года надрукаваў у «Звяздзе» артыкул «Дваццаць гадоў творчасці Янкі Купалы».

Абганяючы час

Аднак першыя апавяданні так і засталіся ў чарніках. Літаратурным дэбютам стала апавяданне «Загубленае жыццё» ў газеце «Савецкая Беларусь» (1925, № 251—258). Для свайго часу сюжэт тыповы: паніч-нягоднік спакушае даверлівую і абяздоленую сялянскую дзяўчыну. Аднак твору бракавала мастацкай цэласнасці. Хоць вобраз галоўнай гераніні Ніны засведчыў, што Платон Галавач умеў выліваць няпроста характары. Паступова апавяданні сабралася на першую кнігу «Дробязі жыцця» (1927).

Адным з тых, хто ўважліва паставіўся да маладога празаіка, стаў Максім Гарцкі. Сваё слова пра яго сказаў, выступаўшы ў газеце «Чырвоная змена» з цыклам артыкулаў пра творчасць

маладнякоўцаў. Трэці з іх прысвячаўся Платону Галавачу (1928, 18 лістапада). Быў перакананы: «<...> галоўнае ў ідэалагічным змесце твораў Галавача — гэта супрацьстаўленне новага ладу жыцця старому. Апавядаючы аб мінулым, аўтар малое страшэннае сялянскае беднасць, бяспраўнае становішча працоўнага чалавека, надмерную працу, цемру і забабоны, злосць, сваркі... [..] Вобразы ў яго простыя, жывыя, народныя. Мова — добрая, народная, хоць, на жаль, трапляюцца часам такія расянізмы, без якіх зусім лёгка абысціся». Знайшлося месца Платону Галавачу і ў літаратурна-крытычнай працы Максіма Гарцкага «“Маладняк” за пяць гадоў. 1923—1928» (1928).

Платона Галавача цікавіла, што рабілася ў душы тых, хто воляй абставін вымушаны быў змяніць свой звыклы ўклад жыцця. У гэтым сэнсе вельмі характэрнае апавяданне «Цыяка», герой якога чырвонаармеец Павел Голуб, хоць і знаходзіцца ў войску, па-ранейшаму адчувае сябе селянінам. Яго гняць боязь быць параненым, а тым больш забітым. Хто ведае, як усё адбылося б, калі б камандзір не адправіў яго ў разведку. Тады ён і адважыўся на ўцёкі.

Далей ў апавяданні адбываецца тое, што трапіла пад вызначэнне «быкаўская сітуацыя». Пішучы яго, Платон Галавач як бы абагнаў свой час. Ён перадаў адну з тых пагранічных сітуацый, што выстройваюцца ў адзін ланцуг: сумленне — здрада. Паўла Голуба ўжо нішто не ўратава. Прысуд ваеннага трыбунала ніхто не адменіць: «Чуў апошнія словы прыговору, чуў злосныя словы таварышаў...»

Сіціла... Пачулася кароткая каманда. Хацелася ўзняць вочы, глянуць на таварышаў, каб убачылі, каб зразумелі, што ён каецца, але галава, быццам налітая волавам, не ўздываецца. Апушчаны ўніз вочы бачаць перад сабой бліскучыя канцы цэлага шэрагу штыкоў. Пачуў апошнюю каманду».

Задума і вынік

Майстэрства Платона Галавача расло ад апавядання да апавядання. Аб гэтым сведчыць і аповесць «Вінаваты», у якой задумваўся над спаковечнай праблемай бацькоў і дзяцей. Акцэнт расставіў на паводле абставін таго часу. Студэнт тэхнікума Аляксей Шавец не хлусіць, прызнаючыся ў лісце таварышу: «Ведаеш, я так веру ў рэвалюцыю, у камуну, што, здаецца, вырваў бы сэрца з грудзей, згарэў бы, каб пераканаць сялян, што толькі ў гэтым выйсце з жабрацтва, беднасці».

Гэты «Данка» ўжо многіх дасягнуў. Школьнікам арганізаваў камсамольскую ячэйку. Змагаўся з бандытамі, працаваў старшынёй сельсавета. У тэхнікуме па-ранейшаму актыўны: узначалі прафкам. Перакананы: «Я заўжды буду гаварыць, што мы надта шкадуем усіх і ад гэтага жывём вольна ўжо колькі год і заблылі на небяспекую». Толькі, як высветлілася, яго бацька некалі служыў у сакрэтнай канцэлярыі. Аляксей гэтага не ведаў. Ды ўсё адно яго выключылі і з партыі, і з тэхнікума.

Платон Галавач.

Аповесцю, па сутнасці, папярэджаў, наколькі страшная для грамадства волагаманія. А яшчэ ў адным творы — «Спалох на загонах» — ён, па ўласным прызнанні, імкнуўся «з максімальнай праўдзіваасцю паказаць самы працэс калектывізацыі вёскі з усімі цяжкасцямі, з усімі складанасцямі класавога змагання, ва ўмовах якога гэты працэс ідзе». Для свайго часу аповесць стала яшчэ адным зямлем у літаратурным ланцугу твораў аб пераломных працэсах у беларускай вёсцы. Платон Галавач не спрашчаў працэс перавыхавання вясцоўцаў. У жаданні мець свой надзел зямлі, сваю гаспадарку, свайго каня, сваю карову бачыў і адмоўнае. Галоўным для яго было, безумоўна, адлюстраваць няпростыя працэсы, якія адбываліся ў сучаснай яму вёсцы.

Чым пільней учытваешся ў той ці іншы эпізод, тым больш пераконаным ёсць: псіхалагам, яшчэ якім псіхалагам быў, паказваючы селяніна! Узяць хоць бы аднаго з галоўных персанажаў Клемса... Хто, як не ён, павінен быў адразу запісацца ў калгас. Ды не спынаецца... Пісьменнік, наколькі дазваляў яму талент, унутрана супраціўляючыся тым дырэктывным указанням, паводле якіх калектывізацыя падавалася толькі як суцэльнае шчасце для простага чалавека, спрабуючы адысці ад ідэалагічных схем, праўдзіва раскрываў драматызм людскіх лёсаў.

Вартасці аповесці — у яе набліжанасці да тагачаснага жыцця, у здатнасці аўтара паказаць яго поўна, шырока, аб'ектыўна. Аднак, хоць твор і меў поспех, Платон Галавач разумее, што яму ўдалося ажыццявіць далёка не ўсё, што хацелася. У канцы артыкула «Як была напісана аповесць “Спалох на загонах”» сцвярджаў: «Але і цяпер, калі звяртаюся да сваіх запісных кніжак, разумее, што поўнасцю з задачай, якую я ставіў перад сабой у пачатку напісання аповесці, не справіўся яшчэ. І таму я кажу, што мая аповесць “Спалох на загонах”, якая з'яўляецца бяспрэчным дасягненнем у маёй творчай рабоце, ёсць эскіз для напісання новага вялікага твора пра сялянства, над якім я працую цяпер».

Зямлі пачатак пачатку

Спыраша хацеў напісаць аповесць «3-за сівых туманоў», але значнасць задуму патрабавала больш шырокага ахопу падзей. У выніку пачалася праца над раманам «Праз гады», які ў маі 1934-га з'явіўся на старонках часопіса «Польмя». Пры жыцці пісьменніка ён двойчы выдаваўся ў арыгінале, а таксама перакладаўся на рускую і польскую мовы.

У рамане ахоплены падзеі з 1913 да 1933 года: Першая сусветная, грамадзянская войны, калектывізацыя. Да ўсяго гэтага, у той ці іншай ступені, маюць дачыненне і героі твора. Дзеянне яго

адбываецца не толькі ў беларускай вёсцы Шапятоўцы, але і ў Пецярбургу, на фронце, згадваецца і Сібір, куды ў свой час лёс закінуў некаторых персанажаў, расказваецца пра будаўніцтва энергахімічнага камбіната.

Адным з першых сярод беларускіх пісьменнікаў Платон Галавач задумаўся над праблемамі інтэлігенцыі, якая ў час эпахальных зрухаў у жыцці грамадства вымушана была шукаць сваё месца. І гэта раскрыта на прыкладзе прадаўніцкай яе старога, так і маладога пакаленняў (Галынскі, які нямапа бабачыў у сваім жыцці, паэт-аграном Ягупла, малады Пілавец). Аднак не будзе перабольшаннем сказаць, што і гэтым разам яго найперш цікавіў лёс працоўнага сялянства. Ён расказваецца на прыкладзе братаў Шкробатаў.

Старэйшы Мікіта, хоць і з цяжкасцю, але дасягнуў дастатку, разбагацеў. Здавалася б, паколькі «выхад у людзі» даўся нялёгка, каштаваў вялікіх фізічных і духоўных высілкаў, павінен са спагадай ставіцца да абяздоленых, слабых. Атрымаўся ж наадварот. Прага нажывы, багатыя заціла яму вочы. Ужо не хоча па-спраўдзінаму бачыць тое, што адбываецца наўкола. Таму і выганяе з хаты свайго хворага брата Паўла, хоць разумее, што той сам не жыў бы. Віжце за сялянамі, якія хочаць новага жыцця, гатовы запісацца ў калгас.

Куды больш псіхалагічна-заглыблена раскрыты вобраз яго брата Тарэнты. Ён спрабаваў знайсці сваё шчасце ў Сібіры. Падаўся ў перасяленцы разам з Паўлам. Давялося ні з чым вяртацца назад. Але мары займаць свой кавалак зямлі не пакінуў, таму разам з іншымі сялянамі выступіў супраць памешчыка. А ў выніку апынуўся на катарзе, пасля мёрз у акапах, а тут — рэвалюцыя. Ажыццяўленне мары так блізка: «ён цвёрда верыў, што даб'ецца зямлі». І гэта на самай справе так, ды зноў змены — калектывізацыя. Яна ж не адпавядае таму стаўленню да зямлі, якое блізка Тарэнту, у чым ён бачыць сутнасць свайго жыцця: «Усё з зямлі жыве. Усё за яе трымаецца, і лішні ты, чалавек, на зямлі, калі не маеш свайго ўласнага месца на ёй, ці, калі, скажам, цесна табе на такой вялікай паліўдзе, калі вузак твай шнур на ёй. Зямля таго любіць, хто цвёрда на ёй стаіць, хто шырокім крокам ведае на ёй сваю частіну».

Не адразу прыходзіць Тарэнта да высновы, што яго месца з іншымі. З наскоку на падобны ўчынак не мог рашыцца, бо гэта спраўдзіны гаспадар зямлі, а гаспадар, перш чым зрабіць нейкі важны крок, усё абдумае і ўважыць. У сына ён пытаецца, шукаючы адказ для самога сябе: «<...> А цяперка што ж, рашыцца ўсяго і ў табуін ісці? Добра — на сваіх дзядзях рабіў, а цяпер на чужых рабіць?» Аднак выбару для яго ўжо няма: ці ў калгас уступаць, ці трапіць пад раскулачванне.

Як і кожны ў яго ўзросце, Платон Галавач жыў новымі творчымі планами. У маі 1936 года ў часопісе «Польмя рэвалюцыя» выступіў з аповесцю «Носьбіты нянавісці» аб барацьбе з белапалцамі ў Грамадзянскай вайне. Тэма яе прагучала і ў аповесці «Яны не пройдуць» (1937). Герой яе — удзельнік Першай сусветнай вайны, кавалер Георгіеўскага крыжа Рыгор Каленік — з прыходам ворагаў стварыў партызанскі атрад. Жыў Платон Галавач і новымі задумамі. Раман «Дарога ў свет», прысьвечаны 20-годдзю Кастрычніцкай рэвалюцыі, збіраўся закончыць у сакавіку 1937 года. Адначасова пісаў раманы «Ён» і «Вялікі Дняпро».

Яго другая кніга апавяданняў называлася «Хочацца жыць». На адлегласці часу яна ўспрымаецца крыху інакш — «Хацелася жыць». Ім, маладым, акрыленым, напоўненым верай ва ўсё лепшае, хацелася жыць, тварыць. Яны гэта і рабілі, колькі адпусціў Усывшнін.

Аляксей МАРЦІНОВІЧ

Раман генерала міліцыі Мікалая Чаргінца напісаны пасля праходжання ім службы ў Афганістане. У якасці баявога афіцэра, і было гэта ў 1984—1987 гадах.
Леў Талстой пісаў сваё шырокамаштабнае палатно «Вайна і мір» пра падзеі 50-гадовай даўнасці, а вось Чаргінцу «пашанчала» зведаць усе нягоды Афганістана на брані БТРАў і ў армейскай палатцы пад п'якучым сонцам далёкай незразумелай паўднёвай краіны.

Мінулае перад намі

«Што мы там рабілі?» — задаюцца пытаннем многія на працягу дзесяцігоддзяў? І атрымліваецца так, што рабілі менавіта тое, што робіцца цяпер, вось у гэтую самую хвіліну. Чытаю зводку навін: «Пуцін абвясціў пра спецыяльную ваенную аперацыю ў Данбасе».

Якая гадоўная мэта вайны 40-гадовай даўнасці і цяперашняй?

«У планы Расіі не ўваходзіць акупацыя Украіны», — падкрэсліў Пуцін. Па яго словах, Масква будзе імкнуцца да дэмілітарызацыі суседняй дзяржавы.

Па маім меркаванні, менавіта такая мэта стаяла перад СССР у снежні 1979 года, калі перад новым годам у Афганістан увайшоў абмежаваны кантынгент нашых войскаў і прабыў там 10 трыюжных гадоў: дэмілітарызацыя небяспечнай дзяржавы ў падбрушшы Расіі, СССР, Масквы. Дзяржавы, якая падсілкоўваецца нашымі зааіянскімі суседзямі і блізкімі «сябрамі».

Многія, хто тады смяяўся з вываду нашых войскаў з Кабула, не маглі і падумаць, што вось гэты чалавек, які выдыгае перад англасаксамі і немцамі, неўзабаве прывядзе сваю Радзіму да катастрофы і голаду. Разваліць яе і аслабіць.

Што гістарычна і супала з вывадам войскаў з далёкай паўднёвай краіны. Не такой і далёкай, як высветлілася. Таму што «Афган» заўсёды побач з намі.

Калі чалавецтва доўга сур'езна не ваюе, то, як паказвае гісторыя, яно назапашвае самую смярдзуючую гніль. Напрыклад, у выглядзе галазадых людзей незразумелага выгляду на экране. Ці ў выглядзе фашыскай дзяржавы, якая зусім недалёка ад Мінска і Масквы размяшчае свае ракеты.

Іх нават не спалохаў ультыматум Крамля: спыніцеся. Не спыніліся. Таму што ў зааіянскіх «партнёраў» ілюзія, што яны далёка. А вось тут можна ўчыніць другі хаос Афганістана і ўзбагачацца на крыві і пакутах мільяёнаў людзей.

Мэта цяпер заяўлена выразна: дэмілітарызацыя небяспечнай дзяржавы. Такая ж мэта была 40 гадоў назад. «З'явіліся паведманліні пра высадку ў Адэсе дэсантна Расіі», — чытаю я далей навіны. Рускі свет прачынаецца. Мядзведзя яны абудзілі. Яны палілі, здэкаваліся, забаранілі рускую мову і зачынілі праваслаўныя цэрквы.

І заходнія дзяздыкі прыйшлі сюды 30 гадоў назад адразу пасля вываду нашых войскаў з Кабула. І пасля падзення Берлінскай сцяны. Прыйшлі са сваімі доларамі і мучылі наш народ няспына.

Напісанае Чаргінцом на брані баявых машын некалькі не страціла актуальнасць. І цяпер мабілізуюць, прызваваюць і выдуюць абаранцаў паўднёвай расійскай межы. Ды і часта бронетранспарцёры тыя ж. Таму што вельмі добрыя былі машыны.

Асноўны прынцып расійскіх манархаў: ніколі не адракацца ад улады. І Пуціна, і Лукашэнку разбэшчаныя Захадам спрабавалі прымусіць менавіта да гэтага. Але не адракліся. Таму што адзін цар у гісторыі ўжо адрокся. І ў што гэта вытлілася — мы памятаем выдатна. Мільёны праваслаўных і іншых жыццяў былі адабраны.

Чалавецтва, якое не ваявала сорак гадоў, пачало гніць з галавы. Скончылася гэта вірусам, які стаў прадвесцем чагосьці новага.

І вось улада, якая стала зусім нахабнай і падсілкоўваецца заходнімі грашмамі, кінула свой народ на вайну. І расійскія войскі ўваходзяць у Данбас.

«Уладзімір Пуцін заклікаў украінскіх ваенных скласці зброю», — чытаю я далей навіны той раіцы.

Абстрэляваюцца стратэгічныя аб'екты побач з Кіевам. Рускі свец аб'ядноўваецца. І гэты самы працэс, апісаны Чаргінцом у «Сынах». Вобзра маці галоўнага героя рамана — зборны вобраз усіх маці, якія выхоўваюць сваіх сыноў. І вымушаны адпраўляць іх на падзвіг.

Кніга, зразумела, выйшла даўно. Але стала надзіва актуальнай цяпер, асабліва ў святле падзей, калі Расія раптам зноў сутыкнулася з дрымучым злом. І дрымучае зло гэтае адной са сваіх шматлікіх галоў увасабляе ўвесь так званы цывільізаваны свет, які зноў выгадаваў у падбрушшы праваслаўнай Расіі дзікага монстра.

А пакуль пра шырокамаштабнае палатно Льва Талстога і пра тое, наколькі важны для пісьменніка персанальны, жывы досвед. У адрозненне ад вялікага класіка сусветнай літаратуры, які вырас у камфортных умовах памесца, дзцінства Мікалая Іванавіча было цяжкім, мінскім, ваенным, пад акупацыйнай падчас Вялікай айчыннай вайны. Але потым лёсы двух пісьменнікаў

як бы сышліся на вайне: Талстой адправіўся на Паўночны Каўказ, дзе Расія лакальна тады ваявала, а потым удзельнічаў у Крымскай кампаніі.

Дзіўна, але гісторыя развіваецца па спіралі. Крымская кампанія па вяртанні рускага народа ў Расію 2014 года, добраахвотнае вяртанне з-пад прыгнёту таго, хто ўздумаў яго прымусіць жыць па сваіх правілах...

І пачалася «навароская кампанія» па дэмілітарызацыі, разбраенні нашіптанай Захадам Украіны, накіраванай сваімі нацыяналістычнымі лёзамі на Мінск і Маскву.

Здавалася б, хіба гэта прычына вайны з Турцыяй у часы Талстога — нейкія святны? Так, для сучаснага выхаванага тэлевізарам чалавека святны сталі дробязю.

Ці што за прычына: суверэнная дзяржава ўзбройваецца да зубоў побач з табой? Ізноў жа: ваяваць нельга, — заяўляе адзін багаты і дагледжаны слявак!

Так, ваяваць «нельга», але Расія і ўсё чалавецтва пастаняна ваяуюць. І калі на цябе збіраюцца нападзі хуліганы, то лепш першама выць зубы завадатару, можа, астатнія ўцякуюць...

Усе тры вайны, плюс чацвёртая, чацэская на мяжы тысячагоддзяў, злучаюцца разам: навошта Расія напала, бо ваяваць жа «нельга»...

Гэты пацыфісцкі лозунг вельмі добра выкарыстоўваецца лібераламі, якія забыліся, як угаворвала Расія саюзную Германію перад Другой сусветнай, як яе ўлагоджвала... У выніку — напала яна ўсё адно, дзясяткі мільяёнаў савецкіх людзей ляглі ў зямлю, чатыры доўгія гады спагрэбіліся на задушванне праклятай галзіны, выдзіранне ў яе іклаў...

«Мы атрымалі ўрокі гісторыі і ніколі падобнага не дапусцім», — кажа Пуцін. «Ваяваць нельга!» — выюць пухлашчокія лібералы.

Чаргінцец ваяваў. Тры гады ў Афганістане. І Талстой ваяваў. І вась пакладзены на гэты досвед талент стварыў знакавыя для сваёй эпохі творы: «Вайну і мір» і «Сыны». Абедзве назвы сімвалічныя. І Расія паказала, як імгненна «мір» пераходзіць у вайну. І ідуць на яе зноў рускія Сыны. Сыны з вялікай літары.

Не ваявала Расія 20 гадоў — і ліберальная гнілата здраджае свайму народу ў самы складаны момант. А да гэтага рабы яго дваццаць гадоў. А тым часам зааіянскія сібры вышоўваюць побач чарговага агрэсіўнага монстра і пагражаюць эканамічным ціскам, калі ты яго зачэпіш...

Галоўны герой рамана пісьменніка-афганца, генерала Мікалая Чаргінца «Сыны» — Мікалай Коблік... Сутнасць асобы перададзена на некалькіх старонках. Як і яго старэйшага брата, які нядаўна прыйшоў з Савецкай Арміі. Як і маці, якая адна выхоўвала дваіх дзяцей. У рамане яе «сыны» маюць значна шырэйшы, метафарычны сэнс. Паўтары: гэта сыны рускіх маці, якім заўсёды ў гісторыі даводзілася вырашаць найважнейшыя задачы, змяняць свет.

Само імя Мікалай, якое супадае з імем аўтара, думаю, кажа нам пра відавочную сімпатыю да героя, перадаючы ад асобы якога бачанне сітуацыі, аўтар у пэўнай ступені выкладае сваю жыццёвую пазіцыю.

Як ні дзіўна, але цяпер многія не зразумеюць, як гэта хлопзец марыў трапіць у цяжкае дэсантнае войскі і папрасіўся ў Афганістан. Бо не толькі цяпер, але і тады многія ўхіляліся паехаць «за раку», таму што там цяжка і часам гінуч.

Я служыў паўгода ў знакамітай вучэбцы ў Пячах пад Барысавам, адкуль восенню 1987 года пасылалі ў Афганістан далёка не ўсіх. Каб трапіць туды з артылерыі, трэба было пісаць спецыяльную заяву. І ўсе здзівіліся, калі самы нядабайны і замучаны, даволі лядашчы салдат з Іродна, з якога паўгода здэкаваліся сяржанты, сам падаў заяву ў «Афган». Памяць захавала яго прозвішча — Сурмач. Гадоў праз пятнаццаць я выкарыстаў гэтае прозвішча, назваўшы ім галоўнага героя майго рамана «Перакулены час».

Пафас у творы павінен быць заўсёды. І гэта характэрная рыса твораў Мікалая Чаргінца: без высокай ідэі яму нецікава працаваць. Таму ён адразу задае агульныя тон. Маці, якой цяжка было выхоўваць двух сыноў. Цяжка, але ва ўзаемнай любові. Хварэе, страціла мужа, але не зламалася. Сын, які імгненна прыняў рашэнне рызыкаваць сваім жыццём дзеля ідэі. Мужчыны, якія хочучь быць ці станавіцца мужчынамі.

Гэта знікла ў нас за апошнія 20 гадоў мірнага і прыкрага жыцця, калі і экранна нас «выхоўваюць» жанчынападобныя валасатыя істоты... Але гэта непазбежна вяртаецца ўжо цяпер, калі рускія «Сыны» паўсталі

супраць сусветнага зла, робячы марш-кідок на геаграфічнага суседа, якім кіруюць з-за акіяна з адзінай мэтай — забіць нас усіх.

Сам пафас «Вайны і міру» закладзены ўжо ў назве. Але раскрываецца не адразу і становіцца зразумелым толькі пасля прагматычнага ўсіх чатырох тамоў. «Мір» у рускай мове мае два значэнні: як свет — грамадства, і як мір — не вайна.

Дык вось дзіўна: калі ўсе героі прайшлі свае дзесяцігадовыя выпрабаванні, настаў мір, і яны аселі ў сваім

маентку выхоўваць дзяцей-унукаў, то жыццё амаль спынілася, і раман змушаны быў скончыцца. Трапяткая Наташа Растова стала маці з банальнымі інтарэсамі. Знікла з жыцця ідэя. Знікла, ды не зусім! Яе муж П'ер Бязухаў часта ездзіць у Пецярбург на пасяджэнні нейкіх таемных таварыстваў... А яе пляменнік, сын памерлага Андрэя Балконскага, спрабуе даведацца, што ж дзядзька там робіць.

Таму што чалавек без ідэі, руху ўгору, гэтай метафарычнай «вайны», жыць не можа. Ён загнівае. А Талстой жа праўдзіва апісвае сітуацыю мікалаеўскай застойнай Расіі пасля напалеонаўскіх войнаў.

У Мікалая Чаргінца адразу ўсё зразумела, вельмі зразумела для тых, хто тады жыў ці, як я, праходзіў тэрміновую службу салдатам. У народзе хадзілі легенды пра вузкія дарогі ў цяснінах, па якіх рухаюцца нашы ваенныя калоны і якія раптам расстрэльваюць з мінамэтаў і кулямэтаў... І вельмі многія, паўтараю, баяліся туды трапіць. А вось Коблік пайшоў па ўласным жаданні. І Мікалай Чаргінцец служыў там тры гады баявым афіцэрам. Праўда дыхае з кожнага радка рамана.

«Шуваўлаў саскочыў з машыны, даў кароткую чаргу наўздагон тром душманам, якія паспелі дабегчы да «з'ялёнкі», і прабураўчы: — Хіба гэта бой! Пылу больш, чым справы! Агледзеў мінамёт: тры англійскія і адзін егіпецкі».

Гэта цытата з рамана «Сыны». На што тут трэба звярнуць увагу: дзікі народ ваюе супраць СССР найноўшай англійскай зброяй. Гэта да назвы артыкула, што «мінулае перад намі».

Пасля адступлення арміі «незалежнай» Украіны байцы ДНР здзіўляліся, колькі зброі апынулася ў прыфрантавай зоне. Кіраўнік рэспублікі сказаў, што толькі вось гэтай трафейнай англасаксонскай зброяй яны маглі зававаць некалькі еўрапейскіх краін. Якія, дарэчы, не вельмі кінудліся дапамагаць сваім сябрам-дэмакратам. Як і зааіянскія «партнёры». Яны проста насчыталі гэтую тэрыторыю зброяй і нянавісцю да рускіх.

Так што ўсё адно, дзе ваюе рускі салдат — у Афганістане ці ў Данецку, ён заўсёды ваюе з калектыўным Захадам. Які гісторыя нічому не вучыць: маньяк Напалеон, потым фашыст Гітлер пры падтрымцы амаль усёй Еўропы велізарнымі шматнацыянальнымі полчышчамі рынуліся на Маскву. Але дзіўным чынам неўзабаве рускі салдат уступіў то ў Парыж, то ў Берлін.

Аднак мы занадта хутка даравалі і забывалі. Выказаю сваё бачанне сітуацыі; як пандэмія іспанскага сьто гадоў таму папярэднічала знакамым падзеям заняпаду святой Русі, які пачаўся з забойства царскага сям'і, так сучасная пандэмія — знак ад Бога. А вось знак чаго — падзеі разгортваюцца на нашых вачах.

Зараз некалькі слоў пра бой і складанасць яго ўспрымання, а тым больш апісання.

Як разважаў Леў Талстой пра Барадзінскую бітву, боем кіруе стыхія, а не камандзіры. Маўляў, пакуль пасыльны скача два кіламетры, каб паведаміць пра становішча, яно ўжо змянілася, а камандзір яму загадвае рабіць гэта і тое. Пакуль пасыльны скача два кіламетры назад — становішча змянілася зноў. І загады ўжо неактуальныя. А вырашае ўсё баявы дух канкрэтнага салдата на месцы і нейкая метафізіка. З чым цяжка не пагадзіцца, калі гаворка пра мінулыя стагоддзі.

Цяпер жа ёсць штаб, які знаходзіцца ў Маскве, напрыклад, і адсочвае да апошняй машыны сітуацыю з космасу, са спадарожнікаў. Тым не менш вельмі шмат, надзвычай шмат уваходных даных, і шмат палкоўнікаў, генералаў за пультамі — а вось рашэнне павіна быць выключна аптымальным. Таму і тут няпроста, і тут важныя вывучка, баявы дух ад салдата да генерала. Досвед, нанізаны на ідэю, якая кажа сэрцу, за што ты ваюеш. За любоў да Радзімы ці за нянавісць да іншай нацыі?

Прастора ліста

Палац мастацтва прэзентаваў для мінскіх глядачоў творы беларускай і замежнай станковай і кніжнай графікі XX—XXI стагоддзяў. Праект сапраўды ўражае багаццем майстроў і іх работ, шырынёй тэматыкі, разнастайнасцю кірункаў і тэхнік. Да таго ж творы многіх з прадстаўленых аўтараў стануць нечаканым адкрыццём, а гэта ці не галоўнае ў знаёмстве з мастацтвам. І ўсё ж скіраванае — на гісторыю і сусветную спадчыну, на што так ці іначэй арыентуюцца сучасныя беларускія мастакі.

У рамках маштабнай выстаўкі адбылося адкрыццё праекта «Terragraphica», дзе прадстаўлена заходнеўрапейская графіка XX стагоддзя з прыватных калекцый і фондаў Беларускага саюза мастакоў, што выклікае асаблівую цікавасць — сучаснае мастацтва айчынных мастакоў у Беларусі, здаецца, дэманструецца часта, а запаснікі адкрываюць свае каштоўнасці нерэгулярна. У прыватнасці, што тычыцца графікі, — жывапісам ці станковай скульптурай радуець часцей.

Да таго ж не зазначаны краіны нараджэння і дзейнасці мастакоў, што ня звыкла для выставак такога кірунку. Усё зроблена менавіта так, каб скіраваць увагу на дзейнасці асобнага аўтара як часткі глабальнага мастацкага працэсу, бурлівага і няспыннага. Да таго ж гэта спроба, імкненне прааналізаваць зробленае папярэднікамі і сучаснікамі, а таксама адкінуць убок размовы пра рэгіянальнасць, «местаковасць». Сканцэнтравана на кантэксце ў такім выпадку даволі складана, але гэта і не падразумяецца. Усё ж задумай, здаецца, было «перамяшаць» творы розных аўтараў розных пакаленняў і нацыянальнасцей. У тым ліку і з той мэтай, каб чарговы раз даказаць: узровень айчыннай графікі надзвычай высокі.

Усе работы на выстаўцы можна падзяліць па розных крытэрыях, аднак галоўны з іх — прызначэнне. Так, прадстаўлена графіка станковая і кніжная. Сярод беларускіх мастакоў-ілюстратараў, якіх арганізатары выстаўкі аднеслі да сучасных, — Арлен Кашкурэвіч, Васіль Шаранговіч, Маргарыта Цімохава, Міхаіл Дайлідаў, Фёдар Шурмялёў, Лізавета Пастушэнка... Разважаючы пра вытокі кніжнай графікі ў Беларусі, стваральнікі экспазіцыі прыгадваюць 1970-я гады, калі на кафедры графікі Беларускай акадэміі мастацтваў зарадзіліся сучасныя тэндэнцыі ў гэтым кірунку. Натуральна, прыгадваецца імя народнага мастака Васіля Шаранговіча, а таксама імёны яго паслядоўнікаў, якія сёння працуюць на вышэйзгаданай кафедры і лічацца аднымі з найлепшых афарміцеляў кнігі. Гэта Павел Татарнікаў, Уладзімір Вішнеўскі, Юрый Хілько, твораў якіх, на жаль, глядачу гэтым разам не прапануюцца.

Выстаўка графікі — нагода чарговы раз паразважаць не толькі пра мастацтва графікі, але і пра кнігавыданне і лёс кнігі наогул. Напрыклад, ілюстратар Рыта Цімохава прыйшла да высновы, што кніга ніколі не знікне, хоць сёння і губляе сваю функцыю носьбіта інфармацыі. Цяпер добрае выданне ў хатняй бібліятэцы — у першую чаргу артэфакт, частка багатай калекцыі, выдатны твор, існаванне якога магчыма толькі дзякуючы сінтэзу мастацтваў.

Што тычыцца станковай графікі, то яе прадстаўляюць беларускія мастакі Георгій Паплаўскі, Мікалай Селяшчук,

Леў Алімаў... Важная частка выстаўкі — работы сусветна вядомых майстроў, у тым ліку ўраджэнцаў Беларусі. Марк Шагал і Восіп Цадкін, Напалеон Орда і Анаголь Тычына, Сальвадор Далі і Пабла Пікаса, Сандра Бракіта і Жан Батыст Менье... Пералік знакамітых мастакоў можа даўжыцца вельмі доўга.

Аднак не хацелася б абыходзіць увагай меней папулярныя прозвішчы. Творы многіх з графікаў вельмі ўдала ўпісаліся ў канцэпцыю выстаўкі і прагучалі не меней упэўнена, чым кампазіцыйны майстроў. Ды і куды ж без фаварытаў? Хочацца згадаць работы славацкай мастачкі Катарыны Вавравай. Яна стварае казачны свет, у якім асабіста

мастака, якім Юрый Наздрын вылучаецца сярод многіх аўтараў.

Вабяць своеасаблівай жывапіснасцю работы Душана Калая, знакамітага славацкага графіка і жывапісца. Колер для мастака — сродак адлюстравання асаблівага сусвету, дзе дзейнічаюць свае законы і логіка. Яго ілюстрацыі адрозніваюцца вытанчанасцю, дынамічнай штрыхоўкай і стараннай прапрацоўкай дэталей. Натуральна, графіка наогул з тых відаў мастацтва, дзе размытасць, наўмысная недасканаласць не вітаецца. Экспазіцыі ў Палацы мастацтва чарговы раз нагадваюць аб тым, што ў графіцы віртуознасць, майстэрства, імкненне да дасканаласці маюць першае значэнне.

Работа Фёдара Шурмялёва.

Фрагмент экспазіцыі, прысвечаны творчасці Уладзіміра Басалыгі.

фантазія літаральна сутыкаецца з рэчаіснасцю. Матывы яе творчасці перагучваюцца з сюжэтамі сусветнай літаратуры і мастацтва, з падзеямі гісторыі. Часта Катарына Ваврава звяртаецца і да біблейскіх падзей, да якіх ставіцца з павагай.

Вельмі запамінальныя работы ўкраінскага графіка Канстанціна Каліновіча. Ён даследуе глыбокія філасофскія тэмы з дапамогай пераасэнсавання знакамітых мастацкіх сюжэтаў. Так, гэта ўпэўнены зварот да творчасці майстроў еўрапейскага жывапісу. Асацыяцыйны ўзнікаюць з сюжэтамі, напрыклад, Дзюрэра, Брэйгеля, Босха... У цэнтры ўвагі мастака — развагі пра час і вечнасць і пра ролю мастацтва ў гэтым рэчышчы. Якім яно было для папярэднікаў? З чым дайшло до чалавека XXI стагоддзя? Якім бачыцца яго лёс? Спробы адказаў на гэтыя пытанні заўсёды цікавыя.

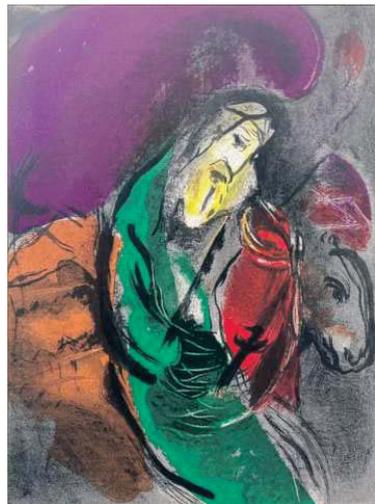
Незвычайнымі падаюцца сюжэты Юрыя Наздрына з Расіі, які прастору лістоў разбівае рытмічнай структурай ліній, форм і фарбаў. Яркая характарыстыка — спантанныя плямы і яркія малюнкi, якія ствараюць уражанне нерэальнасці таго, што адлюстравана. Да таго ж прываблівае пачуццё гумару

Убачыць выстаўкі беларускай кніжнай і станковай графікі і «Terragraphica», размешчаныя на двух паверхах Палаца мастацтва, можна, як заўсёды, нядоўга — да 23 красавіка. (Выставачны план гэтай пляцоўкі, з аднаго боку, здзіўляе, з іншага — захапляе.) Між тым пажадана мець у запасе некалькі гадзін вольнага часу — усё ж твораў вельмі шмат і яны патрабуюць глыбокай маўкліваці, удумлівага сузвання і вельмі пільнай увагі да дэталей. Так ці інакш, па творчасці толькі некалькіх згаданых аўтараў можна зразумець, што аўдыторыя падобнага праекта павінна быць падрыхтаванай. Гаворка не пра мастацкую адукацыю ці веданне тэхнік, стыляў і пад. Змест, падтэкст і ў ідэале кантэкст — вось якіх ведаў патрабуюць ад глядача. Зразумела, пласты мастацтва і літаратурныя крыніцы, да якіх звяртаюцца графікі, ілюстратары, маюць самы шырокі ахоп. Для тых, хто павярхоўна знае і з гэтым відам творчасці і імкнецца ведаць болей, выстаўкі такога роду не падыходзяць, бо закранаюцца назвычайна глыбокія карані. Аднак гэта ні ў якім разе не антырэклама ці адгаворванне.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Работа Рамана Раманіўшына.

Работа Марка Шагала.

Работа Уладзіміра Зуева.

Будзьце здаровы, спадар Вінсент!

Выставачныя плошчы Нацыянальнага цэнтру сучасных мастацтваў на цэлы месяц зрабіліся домам для аўтарскага экспазіцыйнага праекта Віктара Саўчанкі «Прывітанне, спадар Ван Гог!». Аднайменная серыя работ беларускага творцы стала канцэптуальным ядром выстаўкі, урачыстае адкрыццё якой 30 сакавіка было прымеркавана да 170-годдзя аднаго з найбольш уплывовых мастакоў у гісторыі жывапісу. Кампанію работам Віктара Саўчанкі склалі творы яго калег па цэху Ігара Кашкурэвіча, Аляксандра Дзямідава, Валерыя Песіна, Васіля Матусевіча і іншых.

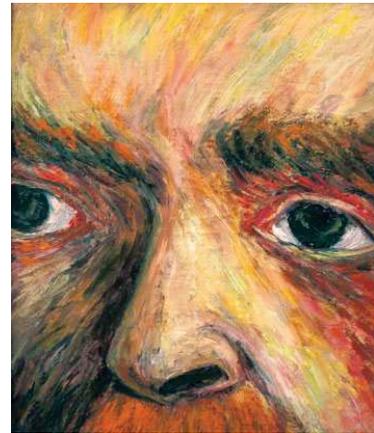
«Аўтапартрэт Ван Гога» (копія), 2020 г.

Жывапісная серыя Віктара Саўчанкі «Прывітанне, спадар Ван Гог!» — мастакоўскі амаж знакамітаму галандцу, чые творчыя дасягненні аказалі фундаментальны ўплыў на развіццё новай выяўленчай сістэмы і да гэтага дня працягваюць уплываць на мастакоў. Паводле прызнання куратара і цэнтральнага экспанента выстаўкі, жыццё і дзейнасць Ван Гога натхняюць яго, пачынаючы з шаснаццацігадовага ўзросту, калі ў рукі трапіла кніга Леаніда Валынскага «Зялёнае дрэва жыцця», прысвечаная перыпетыям біяграфій выбітных мастакоў канца XIX стагоддзя. Убачанае па-сапраўднаму ўразіла юнака і, трэба думаць, сыграла не апошняю ролю ў канчатковым выбары прафесіі, умацавала яго ў намеры пайсці па шляху творчай свабоды і самавыяўлення. Гэты шлях дваццаць гадоў назад і прывёў Віктара Саўчанку да работ над азначанай серыяй.

Створаныя два дзесяцігоддзі таму партрэты паклалі пачатак выставачнаму праекту пад назвай «Прывітанне, спадар Ван Гог!», сутнасць якога аўтар тлумачыць наступным чынам: «Мой праект — не перайманне работ Ван Гога, а спроба постмадэрнісцкага асэнсавання яго творчай спадчыны, спроба разгадаць яго мастацкія коды. Гэта і даніна павагі вялікаму мастаку... Вінсент Ван Гог — герой сучаснай культуры, свайго роду сімвал XXI стагоддзя.

беларускага аўтара паўстаюць розныя аспекты творчага почырку Вінсента Ван Гога. Ад сюжэтаў і рысунка да колеравых спалучэнняў і спецыфікі мазка — Віктар Саўчанка прэпаруе альбо, калі заўгодна, дэканструюе найдрабнейшыя дэталі творчасці папярэдніка.

Гэткую цікавую назву выставачны праект атрымаў ад назвы палатна іншага вялікага жывапісца XIX стагоддзя «Прывітанне, спадар Курбэ», якая належыць пэндзлю Густава Курбэ і датуецца

«Вочы», 2022 г.

«Погляд», 2021 г.

Ван Гога сучаснымі беларускімі мастакамі. Так, акрамя твораў Віктара Саўчанкі, у залах другога паверха НЦСМ гэтымі днямі можна пазнаёміцца з творами іншых аўтараў і чарговы раз упэўніцца ў тым, якую неверагодную моц займелі адкрыцці Вінсента Ван Гога на полі выяўленчага мастацтва. У той ці іншай форме прад'яўлены ім усяму свету знаходкі і мастацкія прыёмы (сярод такіх у першую чаргу называюцца колеравыя эксперыменты) знайшлі праламленне і ў творах Ігара Кашкурэвіча, і Аляксандра Дзямідава, і Валерыя Песіна, і Васіля Матусевіча, і Уладзіміра Акулава, і Андрэя Плясанава, прадстаўленых у экспазіцыі. Усе гэтыя аўтары так ці іначэй, яўна або ўскосна палемізуюць з Ван Гогам, яго мастакоўскімі перакананнямі і стылем і па большай частцы знаходзяць паразуменне са знакамітым галандцам. У рамках выстаўкі прадугледжана мноства суправаджальных мерапрыемстваў, у тым ліку экскурсіі, падчас якіх пра ўсе падобныя нюансы можна даведацца, што называецца, з першых вуснаў — ад саміх мастакоў альбо ад куратара Віктара Саўчанкі.

Каміла НАВІНКІНА

«Крык. Прыступ», 1990—1991 г.

Ён з'яўляецца сувязной ніткай паміж эпохай постімпрэсіянізму і творчасцю сучасных мастакоў. І ніхто не ў сілах застацца раўнадушным ад яго гісторыі, ад яго карцін.

Адметныя і работы, створаныя Віктарам Саўчанкам па матывах карцін галандскага генія: на выстаўцы можна знайсці і буйнафармацыйны партрэт, у рысах герояў якіх дзе-нідзе пазнаюцца сучаснікі, і сумаштабныя рэплікі (альбо не?) арыгінальных твораў Ван Гога, і зусім дробныя рэчы, накішталі маленькіх выяў вачэй альбо подпісу жывапісца — нібыта фрагменты ван-гогаўскіх палотнаў, узятыя ў палон аб'ектыву пільным фатографам ці кінааператарам. Прадметам цікаваці

1854 годам. На ёй мастак выявіў самога сябе падчас размовы са сваім заступнікам Альфрэдам Брюсам і яго служкам Каласам. (Дарэчы, арыгінальная назва работы — «Сустрэча», другі ж варыянт з'явіўся як насмешка ў асяроддзі тагачасных крытыкаў.) Куратар найноўшай выстаўкі ў НЦСМ спрабуе, такім чынам, убачыць сябе ў Ван Гогу і, наадварот, Ван Гога — у сабе. Заўважце, што Віктар Саўчанка звяртаецца да свайго суразмоўцы наўпрост, тым самым збліжаючы дыстанцыю паміж двума творацамі да межы аднаго пакоя ці свецкай гутаркі, робячы яе больш інтымнай, сяброўскай.

Выстаўка адлюстроўвае тэндэнцыі пераемнасці мастацкай філасофіі Вінсента

«Хлеў», 2020 г.

Цікава ведаць

■ Подпіс галандца ва ўсе часы выклікаў асаблівую цікавасць у прыхільнікаў і даследчыкаў яго творчасці. Не стала выключэннем і найноўшая выстаўка ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў, хэда-лайнерай якой Віктар Саўчанка прывяціў росчырку куміра асобную карціну. Што ж такога асабліва хаваюць у сабе гэтыя сем літар? Па-першае, шмат работ Ван Гога засталіся без подпісу ўвогуле, бо іх аўтар адрозніваўся, як сцвярджаецца, надзвычайнай патрабавальнасцю да сябе і многія свае творы лічыў у лепшым выпадку эцюдамі. Аднак і подпіс вылучаўся нетрывіяльнасцю: замест прозвішча, як рабілі яго сучаснікі і да гэтага часу робяць мастакі па ўсім свеце, Ван Гог пакідаў на карцінах толькі імя — Вінсент. Знаўцы звязваюць такія паводзіны з прыроджанай сціпласцю творцы і няўпэўненасцю ва ўласных мастакоўскіх здольнасцях. Да таго ж, гэтак прасты зварот скарочаў дыстанцыю паміж аўтарам і гледачом.

■ Вінсент Ван Гог лічыцца адным з найбольш запатрабаваных мастакоў не толькі ў асяроддзі галерыстаў і музейшчыкаў, але, што заканамерна, і на цэнявым рынку. Работы жывапісца з'яўляюцца жаданай мішэнню для зладзеяў і махляроў з усяго свету, а сам Ван Гог не адно дзесяцігоддзе ўтрымлівае верхняе месца ў разнастайных спісах аўтараў, чые творы найчасцей падвяргаюцца злачынным замахам. Першае з шэрагу сенсацыйных выкраданняў адбылося ў 1988 годзе ў Гарадскім музеі Амстэрдама, адкуль прапалі па адной карціне Поля Сезана, Ігана Ёнгкінда, а таксама знакамітыя «Сланечнікі» Вінсента Ван Гога. З той пары назвы палотнаў галандскага постімпрэсіяніста трапляюць у крымінальныя хронікі з незаўдроснай рэгулярнасцю. Так, карціне «Сланечнікі» не пашасціла зноў аказацца ў руках зламыснікаў усяго праз тры гады пасля першага абрабавання (у кампаніі ажно 20 іншых твораў майстра!), а работа пад назвай «Выхад паствы з Рэфармацкай царквы ў Нюэнене» пасля выкрадання на працягу чатырнаццаці гадоў насіла

тытул аднаго з самых шуканых твораў мастацтва ўвогуле. Скрадзенае ў 2002 годзе палатно знайшлі толькі ў 2016-м — за лютэркам неапапітанскай спартыўнай залы, якая належала мафіёзнай сям'і.

■ На дадзены момант біёграфам Ван Гога вядома ўсяго адна фатаграфія майстра — мастаку на ёй 19 гадоў. Праўда, яшчэ да нядаўняга часе лічылася, што такіх выяў дзве. Так, з 1973 і да 2018 года ў амстэрдамскім музеі жывапісца захоўваўся фотартрэт, як лічылася, 13-гадовага Вінсента Ван Гога. Акое ж здзіўленне чакала даследчыкаў, калі пяць гадоў таму па выніках вывучэння эпістальярэню знакамітага творцы і праведзенай судова-медыцынскай экспертызы даследчыкі прыйшлі да высновы, што на ўсім вядомай фатаграфіі выяўлены не хто іншы, як 15-гадовы брат жывапісца — Тэа Ван Гог. Гісторыя міфу сягае каранямі ў 1957 год, калі фота было ўпершыню апублікавана бельгійскім біёграфам галандскага мастака Маркам Эдо Тральбо з прадзівым, але, тым не менш, двухсэнсоўным подпісам «Партрэт Ван Гога (прыкладна 1866 год)».

Кніжная дыпламатыя*

Зваршаецца распачата ў «ЛіМе» 10 сакавіка гаворка пра мастацкі пераклад. Вашай увазе прапануюцца вытрымкі з абмеркавання, агульна цікавыя факты з гісторыі і сучаснай перакладчыцкай практыкі, найбольш важныя думкі, выказаныя ўдзельнікамі акадэмічнага круглага стала «Мастацкі пераклад ва ўмовах блізароднаснага білінгвізму: праблемы і перспектывы», у якім узлі ўдзел навукоўцы і пісьменнікі-перакладчыкі: дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Ігар Капылюў; першы намеснік старшынні Саюза пісьменнікаў Беларусі, пісьменніца-перакладчыца Алена Стэльмах; пісьменніца-перакладчыца Іна Фралова; перакладазнаўца Алена Лапцёнак, Наталля Якавенка і мовазнаўца Ірына Ялынцава, якія працуюць у Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі; перакладазнаўца, супрацоўніца Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Інга Бязлепкіна; вядомы беларускі перакладчык і перакладазнаўца Міхась Кенька.

Жаданне пісьменнікаў-перакладчыкаў творча далучыцца да найлепшых набыткаў прыгожага пісьменства, па практыкавацца ў перакладчыцкім майстэрстве, як правіла, суправаджаецца намерам падзяліцца плёнам сваёй працы з чытачамі, бо для каго ж ствараюцца літаратурныя творы, як не для іх...

Алена Стэльмах: «Знаходзяцца розныя шляхі для друкавання перакладзеных твораў. У прыватнасці, праз літаратурныя часопісы, з якімі трымаем сувязі. Так, нядаўна віншавалі з юбілеем узбекскі часопіс «Звезда Востока». Супрацоўнічаем, напрыклад, з таджыкскім «Памірам», казахскім «Прастора». Спадзяёмся на прадстаўленне беларускіх твораў у адным з нумароў часопіса «Масква».

Міжлітаратурны перакладчыцкі сувязі развіваюцца і праз айчыныя літаратурныя выданні, у прыватнасці праз часопіс «Нёман», які далучыў да перакладчыцкай справы студэнтаў Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта.

Асабіста я перакладаю на беларускую мову творы пісьменніцы Райхан Мажынкызы. Яна робіць пераклады наўзаем — на казахскую. Дзякуючы гэтаму, напрыканцы мінулага года выйшла ў Астане мая дзіцячая кніга «Папярыны самалётчык».

У перакладзе на балкарскую мову народны пісьменнік Каўкаса Саліх Гуртуеў выдаў маю кнігу «У гацах у Францыска Скарыны» ў Кабардзіна-Балкарскім краі.

Іна Фралова: «Перакладчыцкая дзейнасць значна пашырае геаграфічныя межы вядомасці нашых аўтараў. Так, у 2019 годзе, падчас майбачага ў Літаратурным інстытуце, з ініцыятывай выдаць беларускі нумар звярнуўся галоўны рэдактар часопіса «Александр» Супрацоўніцтва мела працяг: акрамя кастрычніцкага нумара за 2019 год, пачылі свет ліпеньскі і жнівеньскі нумары за 2020 і 2022 гады адпаведна. Назыву некаторых прадстаўленых там аўтараў: Віктар Шніп, Мікола Шабовіч, Геннадзь Пашкоў, Ніна Галіноўская, Мікола Чарняўскі, Анатоль Эзкаў, Алена Басікірская, іншыя пісьменнікі».

Міхась Кенька: «Сярод перакладзеных мною пяць апавесцей Юзафа Крашэўскага — «Маці каралёў», «Паперы Глінкі», «Апошняя са слухіх князёў», «Кароль у Нясвіжы», «Сеймавыя сцэны. Гародня. 1793», апавесць Генрыка Жавускага «Успаміны Сапціцы», яго раман «Лістапад», «Казкі і легенды» Генрыка Сянкевіча. Тры з гэтых твораў перакладзіліся не па заказе, а таму не выдадзены, і я не ведаю, ці ўдасца іх надрукаваць у час, калі папулярная пераважна літаратура для забаў — фэнтэзі, дэтэктывы, коміксы.

Пад уплывам рыначных адносін пераклад на беларускую мову зусім страціў бы сэнс, калі б не неабходнасць перакладаць тое, што яшчэ не перакладзена, ды, магчыма, і не будзе перакладзена на рускую мову, але мае цікавасць для беларускага чытача, да гісторыі беларускай літаратуры і культуры. Для беларускіх перакладчыкаў адкрылася іншая сфера — пераклад твораў тых аўтараў, якія былі беларусамі па паходжанні, але ў неспрыяльных умовах вымушаны

Алена Лапцёнак.

былі пісаць на іншых мовах або пісалі пра беларусаў. Раней іх творы не друкаваліся і па-руску. Так, у свой час, дзякуючы перакладам, у беларускую літаратуру ўвайшлі Мікола Гусоўскі, Уршуля Радзівіл, Ян Баршчэўскі, Зоф'я Манькоўская, Ігнат Дамейка і шэраг іншых пісьменнікаў.

Вядома, трэба аператыўна пераставаць і тое, што з'яўляецца новага за мяжой, але яшчэ нідзе не перакладалася. Падобных твораў ужо нямае перакладзена, але многае дагэтуль не прагучала па-беларуску».

Перакладчык, з якой і на якую мову не перакладаў бы, заўсёды знаходзіцца ў сітуацыі білінгвізму, а ў Беларусі, пры наяўнасці дзяржаўнага двухмоўя, гэта асабліва адчувальна, таму перакладазнаўцы нярэдка заўважаюць сур'ёзныя памылкі ў перакладных тэкстах і праці ў выбары сродкаў перакладу.

Алена Лапцёнак: «Мы часта маем справу з «гіперперакладам», калі перакладчык выбірае лексічную адзінку беларускай мовы, якая найбольш адрозніваецца па форме ад рускамоўнага адпаведніка, каб паказаць адметнасць беларускай мовы. Для пацвярджэння сваёй думкі звярнуўся да крайніх выпадкаў, калі падобная тактыка прыводзіць да памылкаў у тэксте.

Так, у адным з перакладаў рамана Дж. Роўлінг пра Гары Потэра звярнула ўвагу на дзеяслоў «абвінцуца», які ўжываўся замест кантэкстуальнага патрэбнага «абярнуцца», «павярнуцца»: «Містар Малфой прайшоўся па краме, ... перш чым абвінцуца да свайго сына і сказаць: — Нічога не чапай, Драко».

Зразумела, што такое ўжыванне згаданага дзеяслова памылковае. Неаднаразовае выкарыстанне гэтага адпаведніка ў тэксьце перакладу выключае выпадковасць падобнага ўжывання. Верагодна, што перакладчыкі з часам усвядомілі памылковасць гэтай адзінкі, бо ў іншых іх перакладах памылка больш не паўтараецца. Але як моўны факт яна вельмі паказальная.

Невядома, з якой мовы рабіўся пераклад на беларускую — непасрэдна з англійскай або з рускага тэксту, хутчэй за ўсё з англійскай. Але і пры выключэнні з працэсу перакладу рускай мовы назіраецца яе ўплыў на тэкст. Менавіта

з-за розных значэнняў слова «обернуться» ў рускай мове магчымы розныя беларускія адпаведнікі — «абярнуцца» і «абвінцуца». Відавочна, што пераклад з любой мовы на мову, уключаную ў сітуацыю білінгвізму, так ці інакш закрапае абедзве. Перакладчык нібыта адштурхоўваецца ад адной мовы, выбіраючы лексічны адзінкі іншай, што не супадаюць па форме, каб падкрэсліць адрозненні моў, непадобнасць, адметнасць кожнай з іх».

Дарэчы, неабазнанаму ў перакладазнаўчай навуцы чытачу, асабліва калі ён актыўна вывучае і выкарыстоўвае замежныя мовы, карысна будзе ведаць наступнае: блізароднасны характар беларускай і рускай моў вельмі часта выклікае ўяўнае разуменне, створанае міжмоўнымі аналагізмамі (падобнымі ці аднолькавымі пры напісанні і вымаўленні, але сэнсавы адрозныя словы), якое пры кантакце з трэцяй, няроднаснай, мовай выяўляецца асабліва яскрава. Гэта ўяўнае разуменне слоў неабяспечнае тым, што паўтораныя некаторы разоў няправільныя пераклады замацоўваюцца ў памяці і разбураюць сістэму абедзвюх блізароднасных моў.

Алена Лапцёнак: «Як бачым, блізароднасны білінгвізм больш глыбокі, узамедазьянне адзінак розных моў нашмат больш складанае, чым проста памылкі, выкліканыя інтэрферэнцыяй».

Ірына Ялынцава: «Так, але трэба падкрэсліць, што інтэрферэнцыя (адхіленне ад норм у адной мове пад уплывам норм іншай моў) — з'ява небяспечная. Беларусы ў сваёй маўленчай дзейнасці сутыкаюцца з уплывам беларускай мовы на рускую і наадварот — рускай мовы на беларускую, што прыводзіць да моўнай інтэрферэнцыі. Блізароднасны характар беларускай і рускай моў абумоўлівае шматлікасць і ўстойлівасць інтэрферэнцыйных памылак як у маўленні, так і пры перакладзе мастацкіх твораў.

У прыватнасці, часта ў беларускіх паэтычных перакладах ужываюцца лексемы беларускай мовы, так званыя беларусізмы. Форма слова пры гэтым можа заставацца нязменнай, а можа зазнаваць некаторыя графічныя змены. Напрыклад:

Все мы ходим под Богом,
Зашигата болоче ноет рана (Иван Колесник «Ну вот и третья палата...»)
(слова «болоче»: бел. «балюча» — рус. «больно», «мучительно»).

Міхась Кенька і Інга Бязлепкіна.

У паэтычных перакладах можна сустраць і словы, уласцівыя толькі беларускай мове, напрыклад, **знічка**:

Аір прыречный и ситник
Зыбким настроенны ветром.
Знічка мелькнет над житом —
Аз, буки, веди... (Евгений Хвaley «Познание»)
(бел. «знічка» — падаючая зорка, рус. «падающая звезда»).

Увогуле, пры паэтычным перакладзе з беларускай мовы на рускую інтэрферэнцыя шырока ахоплівае лексічны ўзровень мовы. Трэба таксама адзначыць, што *проблема інтэрферэнцыі — гэта і праблема культуры*

Ірына Ялынцава.

маўлення асобы, і культуры мовы пры перакладзе».

Інга Бязлепкіна: «Шмат залежыць ад матываў, якімі кіруецца перакладчык. Калі яго мастацкі фокус скіраваны на развіццё і ўзбагачэнне сваёй літаратуры, то з высокай доляй верагоднасці замежныя творы будуць «абеларусаны» («адамашнены»). У прыватнасці, Вацлаў Ластоўскі, чья перакладчыцкая дзейнасць складала частку яго адраджэнскай праграмы, пераставаючы апакрыфічнае апавяданне «Вучыцель» Оскара Уайльда, наўмысна ўнёс змены ў гістарычна-рэлігійны кантэкст іншаказу, замяняючы імя апостала Іосіфа Арыматэйскага (Joseph of Arimathea) на Язэпа Арыматэйчыка, а таксама ўвёў у пераклад пласт «самаістай» лексікі: «His hair was the colour of honey» — «Барвы мёду былі яго валасы»; «set ashes (попел, прах, пыл) as a crown» — «замест кароны пасыпаў валасы порсцю зямельнай»; «I have healed the leper» — «гаіў струпаватых». У гэтым выпадку дакладнасць перадачы асабліва-цей аргумента адыходзіць на другі план».

Ігар Капылюў: «Мы закранулі праблематыку асобнага круглага стала: у якой ступені перакладчык можа выйсці за межы лексічных нормаў літаратурнай мовы і мастацкай канцэпцыі аўтара, чаму выкарыстоўвае пэўныя прыёмы — для стылізацыі, развіцця мовы ці на іншай падставе. Перакладазнаўства становіцца ўсё больш уплывавай навуковай дысцыплінай, якая мае ўласную

разгалінаваную сферу даследавання і практычную значнасць, таму, спадзяюся, перакладазнаўчыя пытанні будуць часцей уздымацца на розных дыялогавых пляцоўках».

Па словах аўтаргэтэмнага беларускага тэарэтыка і практыка перакладу Вячаслава Рагойшы, «мастацкі пераклад — плод любові, а не разліку», таму і мэты, задачы, прыёмы, сродкі перакладчыка павінны быць адпаведныя. Аднак пра любоў і разлік у перакладчыцкай справе сапраўды трэба гаварыць асобна...

**Матэрыял падрыхтавала
Наталля ЯКАВЕНКА
Фота Марыны ВАРАБЕЙ**

Вёска любая мая...

Вёска Нежаўка.

Сёння зноў мне прыснілася рэчка. Каторы ўжо раз! Мы, чацвёрка неразлучных падшывандаў, — Мішка Бачыла, Васька Мацвееў, Коля Бадзік (такая ў яго была мянушка) і я. Насупраць сядзібы Асташонаў наша вірлівая і тады яшчэ паўнаводная Гаць цягнула нас, басаногіх, да сябе нібы магнітам. На крутым злёме рачулка расла амаль што голая і аблупленая аleşына, на якую мы па чарзе ўзбіраліся і без усялякай перасцярогі ныралі ў пякуючую ваду. Доўга затрымацца там нікому не ўдавалася — надта ж халодная была ў Гаць вада. Нават у самы гарачы поўдзень.

А студзійшы свае загарэлыя маслакі, мы амаль Аштодзень пасля купання ішлі туды, дзе гэтая наша гасцінная рэчка пачыналася. Тутім вулканам з нетраў зямлі вырываўся празрысты са шматлікімі бурбалкамі струмень, каля якога віравалі шматлікія вераценніцы ды маленькія, але спрытныя шчупачкі. Вялікія нам чамусьці на вочы не трапляліся, хаця было іх у гаці вялікае мноства. У маім хатнім арсенале былі рыбалоўная сетка з абручом і дзяржаннем ды два калаты, якімі мы з Іванам Аксяневічам таўклі тоўшчу ракі, заганяючы ў нерат і шчупакоў, і ментузоў, і печкуроў, і ўюноў, і карасікаў. Трапляліся выпадкова ў сетку і таўстапузья жабы, але ж іх нават каты не ядуць — ідзце назад, у раку, не перашкаджайце паляванню. Здабычу сваю мы ў канцы дня дзялілі пароўну, каб не пакрыўдзіць адзін аднаго. Рыбакі ж — народ памяркоўны.

Ах, Нежаўка, Нежаўка, вёсачка мая незабыўная. Калісьці было ў ёй больш за дзевяць двароў, ды ўсе шматсмейныя, самабытныя сялянскія падвор'і. Што ні хата — то Знак. Дзеўкі з такім прозвішчам выходзілі звычайна замуж за хлопцаў Знакаў, не трэба было мяніць. А роданачальнікам паселішча быў у даўнія часы нейкі ўнтэр-афіцэр Георгій, пахаваны на нежаўскіх могілках. З гадамі немудрагелістыя каменны помнік упаў, і ніхто не цікавіўся, хто тут ляжыць. Два маіх родных браты, Пеця і Валодзя, перавярнулі каменную глыбу, мокарай анучай ачысцілі надпіс і здзівіліся: гэта ж наш цёзка па прозвішчы! Знайшлася і радня Георгія, а яна аказалася надта ж шматлікай і дружнай. Прыхарашылі і магілку родзіча, і камень адшліфавалі, і літары на ім бронзавай пудрай падфарбавалі. А самае галоўнае — распавялі нашым аднавяскоўцам гісторыю заснавання Нежаўкі.

Аказваецца, Георгій Знак самааддана служыў унтэр-афіцэрам яшчэ пры Кацярыне II, якая за храбрасць падаравала яму перад выхадам у адстаўку вялікі надзел зямлі. Тут ён асталываўся, пабудоваў хату, ажаніўся, нарадзіліся дзеці. А чаму так назвалася наша Нежавачка — да гэтай пары так ніхто і не дакапаўся. Хаця гісторыі генеалагічнага дрэва Знакаў далёкай сваячка Георгія Тамара Рыгораўна Смірнова займаецца і цяпер. А жыве яна ў беларускай сталіцы.

Ну, а што ж уяўляе сабой цяпер наша дарагая мая Нежаўка? Да паўнаводнай некалі Гаці прычэпіліся ў свой час меліяратары. У тыя часы асушвалі забалочаныя землі, выпрамылі рэчкі. Вось і выпрамілі нашу прыгажуню-паліцу. Вады ў ёй цяпер — вераб'ю па калена. Усе гаючыя крынічкі перасохлі.

Збяднела і сама наша вёсачка. Амаль сто працэнтаў насельніцтва перабралася ў гарады. Зімой тут цяпер абарыгены застаюцца, мабыць, толькі ў чатырох ці пяці хатах. Крама не працуе, асфальт ў вёсцы ніколі і не быў. Летам, праўда, Нежаўка крылы распуляе. У бацькоўскай збудовы хаты няздасяжыць з горада нашчадкі з дзецьмі, унукамі. Некаторыя будынкі абмяваюць прыезджыя незнаёмцы. Ні пагаманіць з імі, ні чаркі не выпіць, ні пазнаваць надвясчоркам на лавачцы. Ды і гарманісты ў вёсцы перавяліся.

А было ж гэта, было...

На лавачцы каля хаты старых Балочінаў, дзе жыла некалькі год унучка Маша, якая прыехала з Краснадара,

вечарамі было незвычайна людна. Нехта прыносіў у кішэні гарбузовыя семкі, нехта — салодкія высушаныя на чарэні грушы ці яблыкі. Некаторыя хлопцы нават самагоначку паціху разлівалі ў шклянкі, забаўляліся «смачнымі» анекдотамі, рагаталі да ўпаду. А самае незабыўнае — песні. Ужо жывучы ў горадзе, я напісаў верш пад назвай «Настальгія».

Калі пабудавалі бетонны мост праз раку па дарозе на Арпілаўку, дзе праходзіла шаша на Мінск, мясцовы кулібін дзядзька Ярмол (таксама Знак) дамогся, каб зрабілі запраду. А потым і зарыбілі нашу Гаць карпавай моладзю. Некалькі гадоў запар рыбу падкормлівалі, нават здавалі ў продаж. Але з нейкай прычыны ваду праз запраду спусцілі.

Фота з сайта пісьму

Каля маста, дзе даўно ўжо няма заставак, пасяліліся прыбуды-бары, навалалі адусюль ламачка, паднялі ўзровень вады. І жывуць сабе вольненька, ніхто іх не чапае, а хто жадае палюбавацца дружным сямействам бароў і бабранят, дык калі ласка!

...Будавалася наша Нежаўка шыкоўна. Працяглая асноўная вуліца ішла ад могілак і амаль да бяскрайняга лесу. Грыбоў і ягад там было процьма. Памятаю, у пасляваенныя гады мама, браты Валодзя і Пеця, татава пляменніца Волька, якая стала раптоўна круглай сіратой і жыла ў нас як родная дачка і сястра, цягалі кашамі і каробкамі крамяныя баравікі, буйныя, як вішні, чарніцы. Усё гэта было значным харчовым прыбыткам у сям'і ў пасляваенныя галодныя перыяды. Я быў яшчэ зусім малы. Падсілкаваўшыся чым Бог паслаў, вылазіў праз акно на вуліцу і катаў падчэпленую дротам кацёлку. Не толькі па цэнтральнай «магістралі», але і па прычэпілаўцы, што вяла ў Ірабэнку, і па раўняткай дарожцы да казённага лесу, і па зарэччы, якое ішло ў Драчкава і Вызваленне. Па гэтай трасе за сямом былі яшчэ барок і канішча. Першы з іх — вузкі клінок кашлатага хвойніку, дзе жылі лісы. А ў канішчы ў даваенны час вясцоўцы закопвалі сваіх загінулых коней, а ў вайну хаваліся самі ад немцаў. Тут і рачулка працякала, а лясныя шаты хавалі ўсіх надзейна. Я хоць і не дарослы быў, а добра памятаю, як паміж барком і канішчам у перастрэцы партызаны застрэлілі нямецкага каня, які вёз продукты. Даведзілі пра гэта вясковыя хлопцы і на сабе прыцягнулі ў лясны лагер воз усялякай ежы і разабраную тушу сытага біцюга. Якое ж гэта было свята! Людзі змарнелыя, галодныя, а тут такая смаката і нават духмяныя цыгарэты. Першы і апошні раз у жыцці давалася мне пакаштаваць каніну і хрумсткае нямецкае пачыненне...

Цудоўныя людзі жылі ў пасляваенны час у нашай вясёлай Нежаўцы. Той Ярмол, пра якога я ўжо гздаваў, асцяўці наша закінутае паселішча электрычнасцю. Шэфамі калгаса «Новы Мір» былі работнікі Мінскага вагонарамонтнага завода. Выпрасіўшы

ў кіраўніцтва прадпрыемства нікому не патрэбны спісаны лакаматыў, Ярмол з маім бацькам разабралі яго на часткі, нешта замянілі, штосьці адрамантавалі. Раённыя электрыкі паставілі слупы, нацягнулі драты, і зазьялі ў хатах і на вуліцах лямпачкі.

Гэтакім жа непараўнальным майстрам, як дзядзька Ярмол, быў і наш бацька, Рыгор Хвядосавіч Знак. Да вайны ён меў уласную кузню. У час калектывізацыі добраахвотна перайшоў з ёй у калгас. Уся вёска і навакольныя паселішчы звярталіся да знакамітага кавала па дапамогу. Каму серп, каму сякера, сякач, клямка, завесы, качарга ці вільы — нікому не адмаўляў. І гэта пры вялікай занятасці на калгаснай працы. А дома ўсё было зроблена яго залатымі рукамі. Усім гэтым добром і сёння распараджаюцца яго нашчадкі — унукі і праўнукі.

Выдатным майстрам быў і Антон Гнедчык. Аконная рама, якую даўным-даўно ён зрабіў нам для веранды, і цяпер радуе прыгажосцю і надзейнасцю. Наогул, народ наш вясковы быў і здатны, і вясёлы, і спагадлівы, і працавіты.

Некалькі летняй ночы ў хляўчук Міхалы Цімафеева, які жыў у самым канцы вуліцы каля лесу, залезла галодная ваўчыца, у якой яшчэ ў логаве дзеці малыя былі. Вэрхал падняўся страшэнны — рыканне, бляяне, віск. Падхапіўся гаспадар, уцяміў, што нехта там ёсць чужы, і адразу зашчапіў прачыненыя дзверы на кручок. Прачыняў жа ён іх наўмысна, каб насельнікам хлява гарачым летам дыхалася лягчэй. Гаспадаром Міша Цімафееў быў руцлівым, кожнай жывёле зрабіў асобныя катухі з дзверцамі. Але ж хто там апынуўся сярод цёмнай ночы? Зняў ён са сцяны самую доўгую лесвіцу, занёс яе ў сенцы, узлез наверх, павсяціў уніз ліхтарыкам і самлеў. На яго скакаў ашалелы звер. А ў руках жа нічога, акрамя ліхтара. Злез, узяў у качарэжніку вялікі калун, звесіўся са зруба як маля ніжэй і, толькі ваўчыца зноў падскочыла ўверх, з усяе сілы сцэбануў яе абухом на галаве.

Хочацца распавесці вам, паважаныя чытачы, і яшчэ пра адну цікавую акалічнасць. Пасля таго, як Нежаўка стала разрастацца, у нас, акрамя Знакаў, з'явіліся Гнедчыкі, Крукі, Запрацкія, Трацэўскія, Яковіны, Пачасці і шмат яшчэ якіх прозвішчы. І амаль кожны жыхар атрымаў адметную мянушку. Сымон Крук стаў Жуком, Лявон Знак — Лосем, Мікола Крайко — Спадарожнікам.

Заўважнай асабой у вёсцы быў Пятрок Крук, сям'ю якога ўсе чамусьці дражнілі кучарамі. У яго на кожнае слова ўмомант з'яўлялася рыфма. Быць бы яму, напэўна, пэтам, каб адукацыю меў, але дзе ж яе атрымаць, калі нават лікбез да Пятра не дайшоў.

Нека ў сельскую краму свежы хлеб прывезлі і бочку селядцоў. Народу сабралася — не прапхнуцца. А тут і Пятрок намалываўся. Усе гудуць, чакаюць сваёй чаргі, а ён як гаркне:

— Людзі дарагія, як бы мне прабрацца, каб не замарацца. Да мяне далёкія госці завіталі, а ў хаце — запалі — не трэсне. Прапусціце без чаргі.

Смех скалануў усё наваколле, але жыхары расступіліся, і Пятрок, якога ўсе паважалі за знаходлівасць, без чаргі ўзяў спіртное, кавалак каўбасы, два селядцы, бохан хлеба і бутэльку сітро. Пакланіўся ўсім і падзякаваў за дапамогу. Ну што тут скажаш?

Фота з сайта pfbig.info

Шмат бы чаго яшчэ хацелася расказаць пра Нежаўку, ды паперы не хопіць. Цяпер мы са старэйшым братам Пятром рэдка наведваем родную старонку. Бацькі нашы даўно ўжо адышлі ў лепшы свет. Свае долі спадчыны мы з Пятром перададзілі сярдэным Валодзю. Яго таксама ўжо няма. Усю гаспадарку вядуць на радзіме яго дачка Вольга, сын Андрэй, іх дзеці і ўнукі.

Кветка з літпалетка

Прысмак палыну

Няма, мусіць, кветкі — рэальнай, а не міфічнай расліны, — якую б нашы продкі надзялялі большай магутнай чудадейнай магійнай сілай, чым палын! Гэтая расліна суправаджала чалавека з самага ранняга дзяцінства да смерці: пучкі палыну хавалі ў адзенне малых, каб заспакаваць ад сурокаў, засушаныя букеты падвешвалі ў жытле, каб адпудзіць нячыстую сілу, нават існаваў звычай укладання галінку палыну ў рукі нябожчыка, каб ён мог адганяць пякельнае полымя, а таксама д'ябла, калі душа будзе пакідаць цела.

Нават адна назва расліны магла адпудзіць нечысць: так, было павер'е, што русалкі нападаюць на наіўных юнакоў і дзючак, якія не маюць пры сабе палыну. Русалкі пыталіся: «Пятрушка ці палын?» Патрэбна было адказаць: «Палын!» — у такім разе русалкі разбягаліся, нават калі ў чалавека не было з сабой расліны, а ў іншым выпадку маглі закачытаць да смерці.

Латінская назва палыну — *Artemisia*, — згодна адной з найбольш распаўсюджаных версій, утварылася ад грэчаскага «*artemes*», што азначае здаровы: ва ўсе часы ў многіх

народу палын лічыўся эліксірам здароўя.

У народнай медыцыне найчасцей ужывальныя два віды расліны — палын горкі, ці сапраўдны (*Artemisia absinthium*), і палын звычайны, ці чарнабыльник (*Artemisia vulgaris*). Абодва віды адносяцца да сямейства складанакветных — *Compositae*. Растуць пераважна каля жытла чалавека, уздоўж дарог і чыгуны, у засмечаных месцах, у пасевах як пустазелле.

Горкі палын утрымлівае эфірнае масла, дубільныя рэчывы, фітанцыды. Медыкаменты з яго ўжываюцца для паліпшэння апетыту. Лечаць пры дапамозе расліны хваробы стрававання, вочы і нават алкагалізм; прымяняюць як жаўцягонны, мачагонны, болесуцішальны, заспакаяльны, супрацьзапаленчы і абеззаражвальны сродак. Свежы сок горкага палыну спыняе крывацёк, зажывляе раны.

Чарнабыльник ужываецца пры сугаргах рознага паходжання, эпіlepsіі, канвульсіях, а таксама як агульнаўмацавальны сродак, асабліва рэкамендаваны хворым на сухоты.

У сярэднявеччы палын асцяраваўся з Іаанам Хрысціцелем: згодна з паданнем, калі ён жыў у пустыні, то насіў пояс, звяты з галін гэтай расліны. У Бібліі палын сімвалізуе горыч

пакарання за чалавечыя грахі, распусту. У славян палын увабляў удаўство, смутак, горыч страты і крыўды, трагічнае каханне. Менавіта апошняе асацыяцыя найчасцей сустракаецца ў айчыннай паэзіі. Так, у вершы Эдуарда Дубянецкага (1966—2020) «Не клянися, маё сэрца...» лірычны герой размаўляе з уласным сэрцам, спрабуючы пераканаць яго ў тым, што, як бы ні было горка, каханне вартае таго, каб ім жыць. Але забалеае сэрца мае іншую думку на гэты конт:

*«Не хачу
Зведваць болей
Прысмак палыну
Ад карткага
Падманнага каханья...»*

Адметна тое, што імя Эдуарда Дубянецкага больш вядома як навуковца, гісторыка-папулярызатара. Яшчэ ў маладзін узросце ён атрымаў ступень кандыдата гістарычных навук (1995), даследваў канфесіянальную сітуацыю пачатку ХХ стагоддзя на Беларусі, міжканфесіянальны, культурны сувязі, менталітэт беларусаў, сусветную культуру. Скажаце сваё слова і ў паэзіі, хаця паспеў выдаць усяго два невялікія зборнікі вершаў:

«Душы маёй няскончаны палёт» (2011) і «Поклі саматнага неба» (2013). Як жартавалі пры

сустрэчы з ім яго сябры, Эдзік назаўжды «прапісаўся» ў гісторыю прыгожага пісьменства — яго згадаў стваральнік папулярнага паэтычнага слоўніка-адаптыка Вячаслаў Рагойша як вынаходніка новых форм верша і першапраходца ў адаптацыю на нашу літаратурную глебу розных форм, што былі распаўсюджаны пераважна ва ўсходняй паэзіі. Так, Эдуард адаптаваў для айчыннай літаратуры такія формы, як бейт, дойна, дайна, мусадас, мусаб, мураба, нанет, нона, шаіры і многія іншыя.

Горкім перажыванням наведаны верш Канстанціў Буйло «Яму» (1943), дзе палын сімвалізуе востры сум і маркуту: «Ты прыедзеш ка мне, і ў доме маім // У той час маё шчасце ўвакрасне зноў. // І не будзе туга ліць у сэрца палын, // Наліваць яе горчы ў кроў».

Яшчэ больш акцэнтаваны па настраўнасці верш Уладзіміра Жылікі «Твае блакітнасці нязменны...» (1924): «Твае блакітнасці нязменны. // Нязменна характэрна тваё. // А я атруты келіх палыны // Разліў якраз ў жыццё маё. // Душа, адданая прынадзе, // Цяжкой і горкай, як палын, // Забыўшыся ў карчымным чадзе, // Убірае пах густы нізін...

А вось Якуб Колас у вершы-эпаграфе да жанчыны, якая халадна сустрэла гарачы парыў

лірычнага героя — «Быліны» (16/VI 1948), — згадваючы палын, апісвае душэўныя пакуты: «Ну, што ж? Няхай будучы згрызоты і мукі — // Я зноў застаюся, забыты, адзін. // Наперадзе болі, пустаца разлука, // Бяссонныя ночы, як горкі палын». Былінкай пэат ласкава называў хударнюку Аляксандру Кетлер з якой пазнаёміўся ў 1945 г.

У завяршэнне расповеду хочацца згадаць «Палыновы» верш сучасніка Усевалада Гарачкі, лірычны герой якога разумее свет ва ўсёй яго паўнаце і яркасці: каханне — аздоба жыцця, але не яго санс: «Дзіўна: // на захад да нізкага сонца // цягнецца клін. // Дзіўна, // бо сімвалы шчасця і страты — // мёд і палын. // Дзіўна, // што ў срэбным парсценку // не поўна, // бурштын. // Дзіўна, // што та, каго я кахаю, // гэта не ты». Узнёслы, рамантычны і ў той жа час шчымылы настрой натхняе на вандроўку ва ўласную душу...

Таша ШПАКОУСКАЯ

зваротная сувязь

Золак вясны

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай праекты. Пачуць вершы беларускіх аўтараў у праекце «Адным штрыхом» можна тройчы на дзень.

Праграма «Літаратурная анталогія» гэтым разам прапануе старонкі рамана Івана Шамякіна «Крыніцы». У «Радзёбібліятэцы» двойчы на дзень слухайце твор Элізы Ажэшкі «Нізіны». Суботнім вечарам выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апавяданні айчынных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Алены Дудара і Паўлюка Труса.

Змест перадачы «Радзётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу і нядзелю складуць інсцэніраваныя старонкі рамана Міхаіла Булгакава

«Майстар і Маргарыта» і аповесць Рэя Брэдберы «Віно з дзёмухайцоў».

Юным прыхільнікам мастацкага вясчання канал «Культура» прапануе з паяндалка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Гэтымі днямі слухайце казкі з кнігі Васіля Шырко «Дзед Манюкін і ўнукі». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штодзённіка «ЛіМ». У нядзелю радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» пісьменніка, публіцыста Навума Гальпяровіча прапануе сустрэчу з першым намеснікам старшыні Саюза кампазітараў Віктарам Кісцёнем. Новы выпуск праекта «Літаратура на радыё» прагучыць у чацвер.

22 красавіка — 60-гадовай юбілей святкуе Уладзімір Шаркоў (1963), беларускі жывапісец, графік.

Календар падрыхтаваны
БДАМЛМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае абласное аддзяленне СПБ вызываюць глыбокае спачуванне Віктару Сабалеўскаму з прычыны напатакушага яго гора — смерці ДАЧКІ.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

14 красавіка — у публічную бібліятэку № 8 імя Максіма Багдановіча (вул. Казлова, 12) на прэзентацыю кнігі пісьменніка Уладзіміра Мазго «Казкі катамароха». Пачатак у 14.30.

14 красавіка — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, каб. 309). Пачатак у 15.30.

15 красавіка — на творчую сустрэчу з дзіцячым пісьменнікам Дзмітрыем Мікалаевым у гімназію № 18 (вул. Калініна, 6). Пачатак у 11.00.

18 красавіка — у Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (вул. Максіма Багдановіча, 13) на пасяджэнне клуба творчых жанчын «Спадарыня». Пачатак у 17.00.

18 красавіка — у літаратурны клуб «Азарэніе» пры бібліятэцы № 5 (вул. Казлова, 2) на творчае свята «Пасхальна палітра». Пачатак у 18.00.

18 красавіка — у публічную бібліятэку № 6 (вул. Кашаваго, 10) на прэзентацыю кнігі Іны Фраловай «Дзе была. Сарока?». Пачатак у 11.00.

18 красавіка — у СШ № 224 (вул. М. Пташніка, 17) на творчую

сустрэчу з паэтам Уладзімірам Мазго. Пачатак у 12.00.

19 красавіка — у публічную бібліятэку № 21 (вул. Слабадская, 63) на творчую сустрэчу з паэткай Кацярынай Роўдай. Пачатак у 13.30.

19 красавіка — у дзіцячую бібліятэку № 16 (вул. Якубоўскага, 32) на пасяджэнне літаратурнай гасцеўні «Верасок». Творчы кіраўнік Іна Фралова. Пачатак у 11.00.

19 красавіка — у публічную бібліятэку № 14 імя Францішка Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Уладзімірам Мазго. Пачатак у 11.00.

19 красавіка — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Яна Чачота, 23) на творчую сустрэчу з паэткай Тацыянай Жылінскай. Пачатак у 16.00.

20 красавіка — у публічную бібліятэку № 14 імя Францішка Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42) на творчую сустрэчу з дзіцячай пісьменніцай Інай Фраловай. Пачатак у 11.00.

20 красавіка — у літаратурны клуб «Роднае слова» пры гімназіі № 14 (вул. Васняцова, 10) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунтай. Пачатак у 12.30.

16 красавіка —

95-годдзе адзначае Маргарыта Савіцкая (1928), беларускі жывапісец.

16 красавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Алега Сурскага (1928—2012), беларускага мастацтвазнаўца, мастака.

18 красавіка — 65-годдзе адзначае Генадзь Кобрын (1958), беларускі мастак.

18 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Любові Румянцавай (1943—2020), беларуская

актрысы, заслужанай артыстка БССР.

19 красавіка — 130 гадоў з дня нараджэння Васіля Гарбацэвіча (1893—1985), беларускага драматурга, заслужанага настаўніка БССР.

19 красавіка — 75-годдзе адзначае Вольга Лапо (1948), беларуская артыстка балета, педагог.

20 красавіка — 80-гадовы юбілей адзначае Ірына Фамянікова (1943), член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
каляія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў

Віктар Гардзей
Уладзімір Гінамедаў
Вольга Далдзімава
Жана Запарытка
Анатоля Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарай
Мікалай Чарнігін
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для крэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк 13.04.2023 у 11.00
Ум. друк. арак. 3/72
Наклад — 698

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 770
Д 1 23 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Пазыцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з законадарствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

